

VENDIM
Nr. 806, datë 26.11.2014

**PËR MIRATIMIN E RAPORTIT TË KATËRT PERIODIK KOMBËTAR MBI
ZBATIMIN E KONVENTËS “PËR ELIMINIMIN E TË GJITHA FORMAVE TË
DISKRIMINIMIT NDAJ GRAVE”**

Në mbështetje të neneve 100 e 122, të Kushtetutës dhe të nenit 1, të ligjit nr.7767, datë 9.11.1993, “Për aderimin në konventën “Për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj grave””, me propozimin e ministrit të Punëve të Jashtme, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

Miratimin e Raportit të Katërt Periodik Kombëtar mbi zbatimin e konventës “Për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj grave”, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij vendimi.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë dhe botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYEMINISTRI
Edi Rama

Komiteti për Eliminimin
e Diskriminimit
ndaj Grave (CEDAW)

SHQYRTIMI I RAPORTEVE

**DËRGUAR NGA SHTETET PALË NË MBËSHTETJE TË NENIT 18 TË KONVENTËS
MBI ELIMINIMIN E TË GJITHA FORMAVE TË DISKRIMINIMIT NDAJ GRAVE**

SHQIPËRIA

RAPORTI I IV-t PERIODIK KOMBËTAR

LISTA E SHKURTIMEVE

BE	Bashkimi European
BGJ	Barazia gjinore
CEDAË	Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit kundër Grave
DHBGJ	Dhuna me bazë gjinore
DHF	Dhuna në familje
DHkG	Dhuna kundër grave
KB	Kombet e Bashkuara
KiE	Këshilli i Europës
LBGJ	Ligji për barazinë gjinore
LDHF	Ligji për dhunën në familje
OJF	Organizata jofitimprurëse
OSHC	Organizatat e shoqërisë civile
PAK	Persona me aftësi të kufizuara
PuPa	Punëkërkuar të papunë
RSH	Republika e Shqipërisë

I. HYRJJE

Raporti IV-rt periodik kombëtar, paraqitur në zbatim të nenit 18 të Konventës për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW), u hartua në përputhje me udhëzimet mbi formën dhe përmbajtjen e raporteve që duhen paraqitur nga shtetet palë¹, për periudhën kohore 2010 – 2014. Raporti përmban informacion mbi zbatimin e dispozitave të Konventës dhe rekomandimeve të Komitetit mbi Eliminimin e Diskriminimit ndaj Grave², bazuar dhe në Vërejtjet Përmbyllëse

¹HRI/GEN/2/Rev.6 (pika F, faqe 65 në vijim).

²Këtej e tutje “Komiteti”.

(shtator 2010)³. Vend të rëndësishëm zënë progresi i arritur në aspektin ligjor dhe institucional, politikat e hartuara dhe vështirësitë/sfidat për garantimin e të drejtave të grave pa asnjë diskriminim.

Pas dhënies së rekomandimeve nga Komiteti, Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta⁴ ndërmori një sërë hapash mbështetur edhe nga agjencitë e KB⁵. Rekomandimet e përkthyer dhe botuara në gjuhën zyrtare iu përcollën institucioneve kryesore si Presidentit të Republikës, Kryeministrit, Kryetares së Kuvendit, ministrive të linjës, gjyqësorit, institucioneve të tjera publike dhe OSHC-ve, gjatë seminareve/aktiviteteve ndërgjegjëse.

Gjatë periudhës raportuese, Shqipëria kaloi dy procese zgjedhore të rëndësishme: në nivel vendor (2011) dhe zgjedhjet parlamentare (2013), që sollën në qeverisje koalicionin e majtë. Qeveria e riorganizoi institucionet kryesore qendrore, si dhe një pjesë të atyre që kanë përgjegjësi specifike për zbatimin e kësaj Konvente⁶.

Raporti u hartua si rezultat i koordinimit të punës dhe përfshirjes së institucioneve shtetërore, sipas fushave të kompetencës mbi çështjet që trajton Konventa. Grupi Ndërmintor i Punës (GNP) ngritur për këtë qëllim (urdhri i Kryeministrit nr.112/2014)⁷ përbëhej nga institucione shtetërore dhe të pavarura, si: Ministria e Punëve të Jashtme, Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, Ministria e Punëve të Brendshme, Policia e Shtetit, Ministria e Drejtësisë, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Arsimit dhe Sporteve, Kuvendi, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Avokati i Popullit, etj. Ngritja e GNP u pasua nga një proces konsultimesh për përmirësimin e drafraportit, me përfaqësues të institucioneve shtetërore, vendore, shoqërisë civile (organizatave të të drejtave të njeriut, grave, minoriteteve), Kryeministrit, Kuvendit, organizatave ndërkombëtare, etj. Rol të rëndësishëm luajti mbështetja e agjencive të KB⁸, përmes vënies në dispozicion të burimeve financiare e njerëzore⁹.

Shqipëria e zgjedhur si anëtare e Këshillit për të Drejtat e Njeriut për periudhën 2015-2017, do të vazhdojë të përmbushë detyrimet në fushën e të drejtave të njeriut, duke pasur si prioritet edhe promovimin, mbrojtjen e të drejtave të grave.

Raporti u miratua me vendim të Këshillit të Ministrave nr..., datë 2014.

II. MASAT E NDËRMARRA PËR ZBA-TIMIN E 16 NENEVE KRYESORE TË KONVENTËS, REKOMANDIMEVE TË KOMITETIT, SI DHE VËREJTJEVE PËRMBY-LLËSE

Neni 1

1. Në legjislacionin shqiptar përkufizimi i diskriminimit ndaj grave është tërësisht në përputhje me nenin 1 të Konventës CEDAW, siç shprehet në nenin 4/3 të ligjit nr. 9970/24.7.2008 “Për barazinë gjinore në shoqëri”.

Neni 2

2. Parimi i barazisë dhe mosdiskriminimit për shkak të gjinisë parashikohet nga Kushtetuta dhe legjislacioni, që përmirësohet vazhdimisht.

Masat ligjore

Ligji nr. 10221/4.2.2010 “Për mbrojtjen nga Diskriminimi”¹⁰ rregullon zbatimin dhe respektimin e parimit të barazisë edhe në lidhje me gjininë. Ai garanton të drejtën e çdo personi për barazi përpara ligjit dhe mbrojtje të barabartë, barazi të shanseve/mundësive për të ushtruar të drejtat, gëzuar liritë dhe marrë pjesë në jetën publike, si dhe mbrojtje efektive nga diskriminimi dhe çdo formë sjelljeje që nxit atë. Bazuar në këtë ligj është ngritur edhe Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi.¹¹

³(CEDAW/C/ALB/CO/3).

⁴ Aktualisht Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë

⁵ Programi “Një OKB - për BGJ në Shqipëri”.

⁶Në raport citohen emërtimet e institucioneve sipas periudhave përkatëse.

⁷“Për ngritjen e GNP mbi hartimin dhe pjesëmarrjen në shqyrtimin e raporteve në kuadër të konventave ndërkombëtare për të drejtat e njeriut”

⁸ UN Women dhe UNFPA.

⁹ Dy konsulentë, që punuan në vazhdimësi me grupin e punës.

¹⁰Përafruar me katër direktiva të BE për antidis-kriminim.

¹¹Detajet tek “mekanizmat kundër diskriminimit”.

Ligji nr. 10329/30.9.2010 për ndryshimin e ligjit nr.9669/18.12.2006 “Për masat ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”, të ndryshuar, parashikon masa për krijimin e rrjetit të koordinuar të institucioneve përgjegjëse për mbrojtjen, mbështetjen dhe rehabilitimin e viktimave.

Ligji nr. 10 399/17.3.2011 për ndryshimet në ligjin "Për ndihmën dhe shërbimet shoqërore", parashikon të drejtën për tërheqjen e ndihmës ekonomike edhe nga gratë e dhunuara, kur pajisen me urdhra mbrojtjeje, masën e kësaj ndihme dhe dokumentacionin që duhet paraqitur.

Ligji nr.143/2013 për ndryshimin e ligjit nr.10039/22.12.2008 “Për ndihmën juridike” parashikon ndër të tjera kushtet, llojin, mënyrën, kriteret dhe procedurat për dhënien e ndihmës juridike nga shteti për individët, parimet për ushtrimin efektiv të së drejtës për t’iu drejtuar organeve të administratës publike të sistemit të drejtësisë, si dhe ngritjen/funksionimin e klinikave ligjore vendore, për dhënien e informacionit dhe ndihmës ligjore të nevojshme.

Ligji nr.54/2012 për ndryshimet në ligjin “Për programet sociale të strehimit të banorëve të zonave urbane” trajton me përparësi përfitimin e strehimit edhe për: gratë e shkurorëzuara që kanë në ngarkim fëmijë, gratë me aftësi të kufizuar, vajzat, gratë jetime (nga dalja nga qendrat e përkujdesjes shoqërore deri në moshën 30 vjeç), gratë emigrante të rikthyera.

Ligji nr. 10295/1.7.2010 “Për faljen”, përjashton nga ky përfitim personat e dënuar për vepra penale ndaj grave shtatzëna, “shfrytëzimi i prostitucionit në rrethana rënduese”, “trafikimi i femrave”, veprat penale ndaj të miturve.

Ndryshimet në Kodin Penal (ligjet nr. 23/2012 dhe nr.144/2013) parashikojnë DHF si vepër penale, kriminalizojnë sjelljet shqetësuese në raport me gratë, ashpërsojnë dënimet për veprat penale në familje dhe ndaj grave. Parashikohen si vepra penale edhe: "shtrëngimi apo pengimi për të bashkëjetuar, për të lidhur/zgjidhur martesë"; "plagosja e rëndë me dashje"; "shkaktimi i vetëvrasjes"¹², “dhuna seksuale”, “kryerja e marrëdhënieve seksuale me dhunë dhe midis bashkëshortëve/bashkëjetuesve”, “ngacmimi seksual”, “shfrytëzimi i prostitucionit”, “trafikimi i personave të rritur¹³”, “përfitimi, përdorimi i shërbimeve të ofruara nga personat e trafikuar”, “veprimet që lehtësojnë trafikimin”, bashkë me ashpërsimin e dënimeve përkatëse, etj. Parashikohen si rrethana rënduese për kryerjen e veprave penale identiteti gjinor, orientimi seksual. Në veprat penale “nxitja e urrejtjes, grindjeve”, parashikohen edhe rastet për shkak të orientimit seksual, “shkelja e barazisë së shtetasve” për shkak të identitetit gjinor, orientimit seksual. Për veprën penale të gjakmarjes parashikohet ashpërsimi i masës së dënimit. Parashikohet si vepër penale “zhdukja me forcë”, që përfshin edhe kryerjen e saj ndaj grave shtatzëna, fëmijëve, personave të pambrojtur.

Ndryshimet në Kodin Zgjedhor (ligji nr.74/2012) parashikojnë se për çdo zonë zgjedhore, të paktën 30% e listës shumëmemërore dhe 1/3 emrat e parë të listës duhet t’i përkasë secilës gjini¹⁴.

Ligji nr.69/2012 “Për sistemin arsimor parauniversitar” garanton të drejtën e arsimimit, pa diskriminim gjinor.

Ligji nr.33/2012 “Për regjistrimin e pasurive të paluajtshme”, garanton të drejtën e pronësisë së gruas, duke parashikuar dispozita mbi regjistrimin e pasurive të paluajtshme në bashkëpronësi, domosdoshmërinë e pëlqimit të bashkëshortes së paregjistruar në kryerjen e procedurave të shitjes pranë noterëve.

Ndryshimet në Kodin e Procedurës Civile (ligji nr.122/2013) parashikojnë eliminimin e zvarritjeve në procedurat gjyqësore civile, garantimin e procesit të rregullt, të drejtë gjyqësor, përmirësimin e pozitës procedurale të mbrojtësit, cilësisë së shërbimit, rastet për mbrojtje të detyrueshme.

Ligji nr.152/2013 “Për nëpunësin civil” ka qëllim krijimin e një shërbimi civil të qëndrueshëm, profesional të bazuar në meritë, integritet moral dhe paanësi politike, si dhe përcakton të drejtat që i garantohen nëpunësit të shërbimit civil. Administrimi i shërbimit civil udhëhiqet nga ligji dhe bazohet në parimin e shanseve të barabarta, mosdiskriminimit, meritës, transparencës, profesionalizmit, paanësisë politike, garanton qëndrueshmërinë në detyrë të nëpunësit civil, vazhdimësinë e shërbimit

¹² Shtohet rrethi i familjarëve si subjekte aktive/pasive të veprave penale dhe ashpërsohen dënimet përkatëse.

¹³ “Trafikimi i femrave” nuk është vepër penale e veçantë, përfshihet në këtë dispozitë.

¹⁴ Detajet në nenin 7.

civil”.

Ndryshimet në ligjin “Për organizimin e pushtetit gjyqësor” (ligji nr.114/2013), dhe ligjin “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës së Lartë” parashikojnë rritjen e efikasitetit të sistemit gjyqësor, rritjen e transparencës, përgjegjshmërisë, llogaridhënies, përmirësimin e statusit të gjyqtarëve, me qëllim reduktimin e korrupsionit në sistemin gjyqësor.

Ligji nr.108/2013 “Për të huajt” rregullon regjimin e hyrjes, të qëndrimit, të punësimit daljes së të huajve në/nga RSH, funksionet, kompetencat e autoriteteve shtetërore, subjekteve të tjera, publike dhe private.

Ndryshimet me ligjin nr.40/2014 të ligjit nr.8328/16.04.1998 “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve dhe të paraburgosurve”, parashikojnë se “gratë e dënuara, të paraburgosura trajtohen duke respektuar liritë, drejtat themelore, pa diskriminim, duke parandaluar çdo akt dhune me bazë gjinore që sjell dëmtim fizik, seksual, psikologjik, vuajtje, çdo formë tjetër abuzimi, keqtrajtimi”.

Ligji kuadër nr.93/2014 “Për përfshirjen dhe aksesueshmërinë e PAK”, ka qëllim nxitjen, mbrojtjen e të drejtave të PAK për të mundësuar pjesëmarrjen e plotë, efektive në shoqëri, në kushte të barabarta me të tjerët, nëpërmjet ofrimit të ndihmës dhe mbështetjes. Mosdiskriminimi dhe barazia gjinore, janë ndër parimet e ligjit.

Janë miratuar, rishikuar, zbatuar një sërë strategjish/plane veprimi në fushën e barazisë gjinore, shëndetësisë, arsimimit, pronësisë, mbrojtjes sociale, mbrojtjes nga diskriminimi, kundër dhunës në familje, kundër trafikimit, mbrojtjes së grupeve të veçanta (PAK, romë, etj)¹⁵.

Rendi ligjor i Konventës

3. Sipas Kushtetutës, çdo marrëveshje ndërkombëtare e ratifikuar bëhet pjesë e së drejtës së brendshme dhe zbatohet në mënyrë të drejtpërdrejtë, përveç rasteve kur nuk është e vetëzbatueshme dhe zbatimi i saj kërkon nxjerrjen e një ligji. Nuk ka ende një studim me fokus çështjet e vetëzbatueshmërisë së CEDAW (si dhe për instrumentet e tjera ndërkombëtare të ratifikuara). Bazuar në rregullat e përgjithshme të zbatimit të normës juridike, subjektet mund të kërkojnë të zbatohen drejtpërdrejt vetëm ato nene të CEDAW për të cilat nuk lind nevoja e krijimit të mekanizmave të tjerë të brendshëm. Mekanizmat e ngritur për mosdiskriminimin dhe barazinë gjinore, ndikojnë në zbatimin efektiv të neneve të CEDAW. Nga praktika rezulton se ka filluar referimi tek CEDAW në kërkesë paditë e hartuara/dorëzuara në Gjykatë, në kërkesat drejtuar Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi. Gjithashtu gjykatat në arsyetimin e disa vendimeve i janë referuar edhe Konventës¹⁶.

Mekanizmat kundër diskriminimit

4. Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD), funksionon nga viti 2010¹⁷, zgjidhet nga Kuvendi, si institucion publik, i pavarur dhe autoritet përgjegjës për mbrojtjen nga sjelljet diskriminuese të kryera nga autoritetet publike/subjektet private. KMD-ja shqyrton ankesat e personave/grupeve të personave që pretendojnë se janë diskriminuar nga organizatat që kanë një interes të ligjshëm për të vepruar me pëlqimin e individëve/grupeve të individëve që pretendojnë se ka ndodhur diskriminim, si dhe kryen hetimet administrative me iniciativën e tij. KMD-ja nxjerr vendime, jep rekomandime, vendos sanksione me gjobë dhe mund të përfaqësojë ankuesin, me miratimin e tij, në organet gjyqësore në çështje civile.

5. Pranë KMD-së janë regjistruar: 4 ankesa (2010), 15 ankesa dhe 1 çështje *ex-officio* (2011), 90 ankesa dhe 14 *ex-officio* (2012), 166 ankesa dhe 25 *ex-officio* (2013), 91 ankesa dhe 6 *ex-officio* (deri shtator 2014). Nga 166 ankesa (2013), 149 janë individuale (53 femra). Numri i ankueseve femra nuk ka pasur një rritje të dukshme në 2013 krahasuar me 2012, por është dyfishuar numri i ankuesve meshkuj. Numri i ankesave me pretendim për diskriminim gjinor është i vogël. Nga shqyrtimi i ankesave rezulton se viktimat të diskriminimit për shkaqe të ndryshme, janë më shumë gra. Përgjithësisht, objekti i ankesave me pretendim diskriminim gjinor ka qenë mosrespektimi i të drejtave në fushën e

¹⁵ Siç trajtohen në vijim, në nenet përkatëse.

¹⁶ Konkretisht në vendimin nr. 8792, datë 26.7.2013 i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, me objekt “zgjidhje martesë, ushtrimin e përgjegjësisë prindërore për fëmijën”, Gjykata i referohet nenit 16 të Konventës.

¹⁷Bazuar në ligjin për mbrojtjen nga diskriminimi. Aktualisht ka një staf prej 23 personash dhe nuk ka zyra rajonale.

të mirave, shërbimeve nga institucionet publike¹⁸. Ka tendencë për rritjen e numrit të çështjeve ku gjykata kërkon opinion me shkrim nga KMD-ja apo pjesëmarrjen e tij si palë e tretë në proceset gjyqësore.

Avokati i Popullit (AP)

6. AP është institucion kushtetues që mbron të drejtat, liritë, interesat e ligjshëm të individit nga veprimet/mosveprimet e paligjshme, të parregullta të organeve të administratës publike dhe të tretëve që veprojnë për llogari të saj. AP nxjerr rekomandime kur konstaton shkelje të të drejtave dhe lirive themelore nga organet e administratës publike dhe legjitimohet të verë në lëvizje Gjykatën Kushtetuese. AP nuk ka kompetencë përfaqësimin e ankuesit në organet gjyqësore. AP ka nënshkruar 130 marrëveshje bashkëpunimi me OSHC-në (50 me OJF në mbrojtje të të drejtave të grave të dhunuara, me aftësi të kufizuar, të minoriteteve). Bashkëpunimi fokusohet në trajtimin/referimin e rasteve, ndërgjegjësimin e komunitetit, aktivitete të përbashkëta, etj.

7. Nga ankesat mbi DHkG dhe DHF evidentohen 5 raste të trajtuara, me rekomandimet përkatëse:

- AP me iniciativën e tij, inspektoi Qendrën Kombëtare të Trajtimit të Viktimave të Dhunës (prill 2012) dhe paraqiti rekomandim për largimin nga detyra të Drejtoreshës (u zbatua).

- Në 2013 filloi hetimi administrativ për rastin e refuzimit të punës nga një mjeke për infermieren me shami, duke rekomanduar marrjen e masës disiplinore ndaj mjekes dhe angazhimin e strukturave shëndetësore, për mospërsëritjen e rasteve të diskriminimit me bazë fetare, jo vetëm ndërmjet personelit mjekësor, por edhe ndaj pacientëve (u zbatua).

- Në 2013 është paraqitur një rekomandim (në formë studimi) “Për përmirësimin e punës parandaluese dhe luftës me efikasitet të organeve të zbatimit të ligjit, për veprat penale të DHF”, drejtuar Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit, Ministrit të Brendshëm dhe Prokurorit të Përgjithshëm.

AP ka bërë rekomandime edhe mbi disa ndryshime në Kodin e Punës (parashikimin e dispozitave mbi “ngacmimin seksual”, “ngacmimin moral në punë dhe në shtëpi”, “ngacmimin moral të punëmarrësit nga ana e punëdhënësit”, etj).

Mekanizmat ekzistues të ankimit

8. Mbështetur në Kushtetutë, çdo individ ka të drejtën e një gjykimi të drejtë dhe publik, brenda një afati të arsyeshëm dhe nga një gjykatë e pavarur, e paanshme, e caktuar me ligj. Pushteti gjyqësor ushtrohet nga Gjykata e Lartë, nga gjykatat e apelit, si dhe gjykatat e shkallës së parë, të cilat krijohen me ligj. Gjykata Kushtetuese bën gjykimin përfundimtar të ankesave të individëve për shkeljen e të drejtave kushtetuese për një proces të rregullt ligjor, pasi janë shterur të gjitha mjetet juridike për mbrojtjen e tyre. Në varësi të shkeljes së të drejtave dhe lirive, rrugët për mbrojtjen e së drejtës përfshijnë ankimin administrativ dhe gjyqësor. Në rastet e ankimit administrativ kompetente për zgjidhjen janë të gjitha organet administrative, të cilat veprojnë në bazë të Kodit të Procedurave Administrative dhe legjislacionit përkatës në fuqi. Për rastet e diskriminimit gjinor, ligji për barazinë gjinore përcakton se çdo ankesë për shkeljen e barazisë gjinore shqyrtohet nga organet administrative. Për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve, palët mund të ndjekin procedurat e zgjidhjes me pajtim/ndërmjetësim. Risi përbën edhe krijimi i gjykatave administrative¹⁹ mbi shqyrtimin e mosmarrëveshjeve administrative, mosmarrëveshjeve për shkak të ndërhyrjes së paligjshme, mosveprimit të organeve publike.

Aksesi në drejtësi

9. Bazuar në ligjin mbi gjykatat administrative të drejtën e ngritjes së padisë e ka edhe: a) çdo subjekt, që pretendon se i është cenuar një e drejtë apo interes i ligjshëm nga një veprim/mosveprim i organit publik; b) punëmarrësi ose punëdhënësi për mosmarrëveshjet në fushën e marrëdhënieve të

¹⁸Për një çështje diskriminimi gjinor (vendim nr. 93/ 30.9.2013) është konstatuar diskriminimi i drejtpërdrejtë i ankueses për shkak të gjinisë, shtatzënisë, gjendjes martesore dhe civile. KMD-ja ka dërguar rekomandim Entit Rregullator të Energjisë “Për rishikimin e kontratës tip mbi “Kushtet e përgjithshme të kontratës së furnizimit me energji elektrike për klientët familjarë”.

¹⁹ Ligji nr. 49/2012.

punës, kur punëdhënësi është një organ i administratës publike; c) çdo subjekt që pretendon se është cenuar në të drejtat, interesat e tij të ligjshme për shkak të ndërhyrjeve të paligjshme të organit publik, që nuk kanë formën e aktit administrativ; d) çdo shoqatë apo grup interesi që pretendon se është cenuar një interes i ligjshëm publik. Ligji parashikon rastet e ngritjes së padisë për ndryshimin, shfuqizimin, konstatimin e pavlefshmërisë absolute të aktit administrativ, për detyrimin e organit publik për kryerjen/ndalimin e veprimit administrativ të nevojshëm për mbrojtjen e të drejtave apo të interesave të paditësit, për saktësimin e të drejtave, detyrimeve ndërmjet paditësit dhe organit publik, për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve të punës, kur punëdhënësi është një organ i administratës publike.

10. Sipas udhëzimit të Ministrisë së Drejtësisë dhe Ministrisë së Financave (2013) parashikohet reduktimi i tarifave gjyqësore. Udhëzimi ndikon edhe në rritjen e aksesit të gruas në proceset gjyqësore.

Ndihma juridike

11. Ndryshimet në ligjin "Për ndihmën juridike" (2013-2014) parashikojnë: subjektet përfituese të ndihmës juridike; kriteret për përfitimin e ndihmës juridike konkretisht të drejtën për të përfituar ndihmë juridike e kanë personat që: a) kanë nevojë për ndihmë gjatë procesit penal në të gjitha fazat e tij, dhe për shkak të pamundësive financiare, nuk kanë zgjedhur një avokat/kanë mbetur pa të; b) kanë nevojë për ndihmë në çështjet civile/administrative, por nuk kanë mjete të mjaftueshme financiare; c) kanë nevojë të mbrohen nëpërmjet paraqitjes së kërkesëpadisë, por nuk kanë mjete të mjaftueshme financiare për taksën mbi aktet, shpenzimet për njoftimet, shërbimet e tjera gjyqësore. Që personi të përfitojë ndihmën juridike, duhet të vërtetojë: i) përfshihet (plotëson kushtet për t'u përfshirë) në programet e mbrojtjes sociale; ii) është viktimë e DHF ose trafikimit të qenieve njerëzore, për çështjet gjyqësore që lidhen me to. Komisioni Shtetëror i Ndihmës Juridike vlerëson plotësimin e kriterëve të përfitimit të ndihmës juridike. Personat që deklarojnë se përfshihen në programet e mbrojtjes shoqërore, të miturit përjashtohen nga detyrimi për paraqitjen e dokumentacionit. Ndihma juridike përfshin edhe përjashtimin e individit nga pagimi i taksës mbi aktet, shpenzimeve për njoftimet/shërbimet e tjera gjyqësore, në proceset gjyqësore civile/administrative. Kërkesa për dhënien e ndihmës juridike në formën e përjashtimit nga pagesa, shqyrtohet nga Komisioni Shtetëror për Ndihmën Juridike brenda 10 ditëve. Në rast urgjence, ndihma juridike jepet menjëherë.

12. Ndryshimet ligjore parashikojnë ngritjen, funksionimin e klinikave ligjore vendore, për dhënien e asistencës së nevojshme ligjore për përfitimin e ndihmës juridike. Klinikat vendore parashikohen të ngrihen në një kohë të shpejtë në disa rrethe të vendit²⁰. Gjatë 2013 janë regjistruar 4 kërkesa për ndihmë juridike pranë Komisionit Shtetëror të Ndihmës Juridike, mbi raste të dhunës në familje, për të cilat është dhënë ndihma për marrjen e urdhrit të mbrojtjes.

Barra e provës

13. Kodi i Procedurave Administrative parashikon se barra e provës për faktet e pretenduara bie mbi palët e interesuara. Palët e interesuara mund të bashkëngjisin dokumente, mendime apo të kërkojnë nga administrata marrjen e masave për sigurimin e provave, që nevojiten për marrjen e vendimit përfundimtar (neni 82). Lidhur me barrën e provës në çështjet administrative, ligji mbi gjykatat dhe mosmarrëveshjet administrative parashikon: organi i administratës publike, si rregull, ka detyrimin të provojë bazueshmërinë në ligj dhe fakte, të veprimeve të kryera prej tij. Ligji parashikon detyrimin e organit publik për të provuar ligjshmërinë e aktit administrativ, kontratës administrative, veprimit administrativ, të nxjerrë jo me kërkesë të paditësit. Organi i administratës publike ka detyrimin të provojë ligjshmërinë e veprimeve në marrëdhënien e punës, nga ka lindur mosmarrëveshja, objekt gjykimi. Në rastet e tjera, pala ka detyrimin të provojë faktet, ku bazon pretendimin e saj, por gjykata edhe kryesisht, me vendim të ndërmjetëm, mund të vendosë kalimin e barrës së provës tek organi publik, kur ka dyshime të arsyeshme, të bazuara në prova shkresore, që vërtetojnë se organi publik fsheh, nuk paraqet me dashje fakte, prova për zgjidhjen e mosmarrëveshjes. Ky vendim ankimohet së bashku me vendimin përfundimtar.

²⁰ Durrës, Gjirokastrë, Korçë, Shkodër, Tiranë, Vlorë.

14. Në Kodin e Punës parashikohet se “kur punëmarrësi parashtron të dhëna serioze që lënë të kuptojnë ekzistencën e një diskriminimi, punëdhënësi është i detyruar të provojë të kundërtën”. Në rastet e zgjidhjes së kontratës së punës nga punëdhënësi, kur gruaja është në punë gjatë periudhës së shtatzënisë ose është kthyer në punë pas lindjes së fëmijës, i takon punëdhënësit të vërtetojë se shkaku i pushimit nga puna nuk ka qenë shtatzënia ose lindja e fëmijës”.

15. Ligji “Për mbrojtjen nga diskriminimi” përcakton se ankuesi “mund të paraqesë ankesë dhe provat e disponueshme para Komisionerit” (neni 33/1). Paditësi ka detyrim të sjellë prova në mbështetje të padisë, duke përdorur çdo lloj prove të ligjshme, që mund të provojë sjelljen diskriminuese”. Pasi paditësi paraqet provat mbi të cilat bazon pretendimin e tij dhe në bazë të të cilave gjykata mund të pretendojë sjelljen diskriminuese, i padituri detyrohet të provojë se faktet nuk përbëjnë diskriminim sipas këtij ligji (neni 36/5/6).

16. MMSR-ja ka parashikuar ndryshime në Kodin e Punës për barrën e provës²¹. Rekomandime të ngjashme për heqjen e “barrës së provës” kanë propozuar edhe KMD, AP, që janë në proces shqyrtimi.

17. Njohja me Konventën dhe Protokollin shtesë:

- Prokuroria e Përgjithshme në bashkëpunim me Shkollën e Magjistraturës organizojnë trajnime të përvitshme të prokurorëve, ku ndër të tjera trajtohet edhe Konventa.

- MMSR-ja vijon përpjekjet për ndërgjegjësimin e institucioneve, publikut mbi Konventën.

- Botimi i tekstit mësimor “BGJ dhe mosdiskriminimi” për studentët e ligjit, që përmban ndër të tjera edhe Konventën CEDAW.

- Komisioni i Përhershëm për Punën, Çështjet Sociale dhe Shëndetësinë në Kuvend ka monitoruar zbatimin në praktikë të rekomandimeve të Konventës, ligjeve të miratuara në mbrojtje të grave nga diskriminimi.

KMD ka përfshirë informacion mbi CEDAW në botimin “Mbrojtja nga diskriminimi – manual trajnimi për OJF-të”²² dhe raportet vjetore, raportet e veçanta.²³

Harmonizimi i legjislacionit të brendshëm

18. Ende nuk ka një monitorim të plotë të ndikimit të legjislacionit të BGJ-së dhe antidiskriminimit, pavarësisht se për pjesë të caktuara të tij ka pasur analiza dhe raporte të kryera me mbështetjen e organizatave ndërkombëtare dhe OSHC-së. Viojnë përpjekjet në këtë drejtim.

Në vitin 2011, KMD-ja ka zhvilluar monitorimin mbi situatën e diskriminimit me fokus nivelin e njohjes së ligjit mbi diskriminimin, sjelljet diskriminuese në sistemin arsimor.

Ndërgjegjësimi mbi legjislacionin antidiskriminim

19. Konferenca “Mbrojtja nga diskriminimi: Modelet pozitive dhe sfidat”²⁴ synoi ndërgjegjësimin e aktorëve të ndryshëm, mbi mjetet ligjore kundër diskriminimit. Ndër rekomandimet evidentohet monitorimi i ligjit nga KMD, realizimi i fushatave ndërgjegjëse. Rekomandimet e konferencës janë pjesë e veprimtarisë së KMD-së, për 2014.

Adresimi i diskriminimit të shumëfishtë

20. Kategoria e grave me aftësi të kufizuara trajtohet brenda grupimit të PAK dhe rrallëherë janë trajtuar në mënyrë specifike. Ato, si edhe burrat, përfitojnë nga shërbimet sociale pagesat e akorduara për PAK. Po bëhen përpjekje për trajtimin me përparësi të kësaj kategorie duke ofruar kurse të dedikuara formimi profesional, dhe programet e ndërmjetësimit për punësim. Me ndryshimet në ligjin për ndihmën dhe shërbimet shoqërore, gratë me AK që mund të jenë nëna të vetme apo kryefamiljare trajtohen me shërbime mbështetëse nga qendrat publike komunitare dhe orientohen tek OJF-të që ofrojnë shërbime alternative, në rast se strukturat shtetërore nuk i mundësojnë ato. Sipas Urdhrit të Ministrit të MMSR-së nr.286/16.12.2013 “Për tarifat e sistemit të formimit profesional publik”, aplikohen tarifa falas për grupe të veçanta, përfshirë dhe gratë/vajzat me AK.

²¹ Referim nenit 11.

²²Projekt i Komitetit Shqiptar të Helsinkit në partneritet me KMD mbështetur nga Zyra e Kooperacionit Zviceran.

²³Raporte “Mbi situatën e diskriminimit të komunitetit rom”, “Për mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të komunitetit LGBT në Shqipëri”.

²⁴Organizuar nga KMD, nëntor 2013.

21. Gratë e moshuara. Pensioni mesatar që marrin gratë (10.335 lekë) është më i vogël se pensioni mesatar i burrave (12,948 lekë)²⁵, që tregon se gratë kanë pasur një punë më pak të paguar dhe për pasojë gratë e moshuara preken më shumë nga varfëria dhe fenomene të tjera (dhuna, neglizhenca, abuzimi etj.). Në dokumentin e politikave ndërsektoriale për moshën e tretë janë parashikuar masa që marrin në konsideratë nevojat e grave, pabarazitë gjinore, lidhur me skemën e pensioneve, pjesëmarrjen aktive në shoqëri zhvillimin e tyre. Parashikohet hartimi i një projektligji për moshën e tretë, ku gratë do trajtohen si kategori më vete.

Në kuadër të vitit evropian për mplakje aktive dhe solidaritet midis brezave janë organizuar konferenca dhe studime për moshën e tretë (2012), por ende nuk ka analizë dhe statistika të plotë mbi gratë e moshuara, gjendjen e tyre faktike sipas fushave të Konventës.

22. Gratë migrante. “Strategjia për riintegrimin e shtetasve shqiptarë të kthyer në vend 2010- 2015 dhe plani i veprimit”, krijon mekanizëm lehtësues, mbështetës për riintegrimin e shtetasve shqiptarë të kthyer nga emigracioni, përfshirë gratë migrante. Strategjia mbështetet në parimet e barazisë, ndjeshmërisë gjinore, trajtimit të barabartë, adresimit të nevojave gjinore. Sipas masave në planin e veprimit, gratë migrante pas kthimit në vend intervistohen mbi nevojat e tyre, informohen, referohen në strukturat përkatëse, ndihmohen për punësim, formim profesional, sigurimet shoqërore, shëndetësore, arsimim, etj. Janë planifikuar trajnime të vazhdueshme për punonjësit e strukturave që ofrojnë shërbime riintegrimi për gratë shqiptare të kthyer nga emigrimi.

23. Në Strategjinë e re për Punësimin dhe Aftësitë, 2014-2020 të MMSR, janë parashikuar masa mbi: politika informimi para nisjes së punësorëve migrantë në vendin e destinacionit; hartimi i marrëveshjeve dypalëshe të punësimit sipas standardeve ndërkombëtare në fushën e të drejtave të punësorëve migrantë; rishikimi, përmirësimi i legjislacionit, praktikës së agjencive private të punësimit në përputhje me konventat ndërkombëtare në këtë fushë; monitorimi i të drejtave të punësorëve migrantë.

24. Kanë aplikuar për leje qëndrimi 439 shtetase të huaja (2010); 519 shtetase të huaja (2011); 301 shtetase të huaja (2012); 467 shtetase të huaja (2013). Aktualisht janë pajisur me leje qëndrimi me afate të ndryshme kohore 727 shtetase të huaja.

25. Informacioni në lidhje me gjendjen e punësorëve gra migrante, dërgesat në para nuk disponohet.

26. Shqipëria ka ratifikuar në fushën e migracionit disa konventa të KiE, ILO.

27. Gratë LGBT. Legjislacioni shqiptar është përmirësuar ndjeshëm në këtë drejtim. Ndryshimet në Kodin Penal parashikojnë si rrethanë rënduese, kryerjen e veprës penale për motive lidhur me identitetin gjinor, orientimin seksual dhe “nxitjen e urrejtjes, grindjeve” për shkak të orientimit seksual. MPCSSHB miratoi (dhjetor 2012) një “Plan masash për mosdiskriminimin për shkak të orientimit seksual dhe identitetit gjinor, 2012-2014”, me 5 prioritete kryesore mbi kuadrin ligjor dhe institucional, si dhe politikat antidiskriminuese në: punësim, të mirat dhe shërbimet, arsim dhe pushtetin vendor. Aktivitetet fokusohen tek rishikimi i legjislacionit në përputhje me dispozitat antidiskriminuese të dokumenteve ndërkombëtare, rekomandimeve në këtë fushë, fushata ndërgjegjësuere, ngritja/fuqizimi i kapaciteteve të institucioneve përgjegjëse. Zbatimi i Planit u mbështet nga Projekti i KiE “Lufta kundër diskriminimit për shkak të orientimit seksual, identitetit gjinor”.

28. Avokati i Popullit u ka drejtuar institucioneve përgjegjëse rekomandime për përmirësimin e të drejtave të personave LGBT.

29. Komisioneri KMD ka shqyrtuar ankesat, ka tërhequr vëmendje mbi diskriminimin e personave LGBT, ka paraqitur vendime²⁶ dhe rekomandime.

Neni 3

30. Qeveria shqiptare tregon ndjeshmëri për fuqizimin e strukturave dhe kapaciteteve në fushën e

²⁵Drejtorja e Shërbimit Social MMSR

²⁶ Kryesisht vendimet lidhen me gjuhën e urrejtjes ndaj komunitetit LGBT, asociimit të orientimit seksual si sjellje devijante, shpërndarjes së informacionit të gabuar.

barazisë gjinore dhe kundër dhunës në familje dhe bazohet në rekomandimet e Komitetit, orientimet në Platformën për Veprim të Pekinit.

Mekanizmi kombëtar

a) Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë (MMSR)

31. Në bazë të ligjit për barazinë gjinore dhe ligjit kundër dhunës në familje autoriteti përgjegjës në këto fusha deri në shtator 2013 ishte ministri i (MPÇSSHB) që e ushtronte këtë autoritet nëpërmjet strukturës së Drejtorisë së Politikave të Shanseve të Barabarta dhe Familjes (DPSHBF). DPSHBF-ja kishte mision formulimin e zhvillimin e politikave për nxitjen e barazisë gjinore, reduktimin e dhunës në familje. Nga shtatori 2013 autoritet është ministri i MMSR, nëpërmjet strukturës së Drejtorisë së Përfshirjes Sociale dhe Barazisë Gjinore (DPSBGJ), nën varësinë e Drejtorisë së Përgjithshme të Politikave Sociale në MMSR. DPSBGJ-ja kryen të njëjtat funksione të DPBGJF-së me synim ndërlidhjen më të mirë mes programeve të përfshirjes sociale (me fokus gratë nga grupet më vulnerable) me barazinë gjinore.

32. MMSR-ja planifikon buxhetin vjetor²⁷ për çështjet e barazisë gjinore dhe kundër dhunës në familje brenda programeve buxhetore për: a) shanset e barabarta²⁸; b) mbrojtjen sociale²⁹; c) tregun e punës³⁰, ka marrëveshje bashkëpunimi me PNUD dhe UN WOMEN³¹. Buxheti i planifikuar për çështjet e barazisë gjinore, kundër dhunës në familje është rritur nga viti në vit. Megjithatë është ende e pamundur paraqitja e pjesës së buxhetit kombëtar që investohet për promovimin e barazisë gjinore, fuqizimin e grave. Buxheti për çdo ministri alokohet në total dhe veprimet specifike mbulohen nën programe të ndryshme. Pjesë e buxhetit të shtetit për këto çështje është edhe shuma që akordohet për OJF-të nga Agjencia për Mbështetjen e Shoqërisë Civile.³² Agjencitë e KB japin mbështetje edhe për OJF-të³³.

b) Nëpunësit gjinorë në nivel qendror dhe vendor

33. Ngritja dhe fuqizimi i këtij rrjeti nxit përfshirjen e politikave gjinore në të gjitha nivelet qeverisëse. Deri në shtator 2013 në nivel qendror, vetëm 3 nga 15 ministri kishin të përcaktuar me strukturë një nëpunës gjinor, ndërsa ministrinë e tjera kishin pika fokale për çështjet e barazisë gjinore. Aktualisht janë caktuar pika fokale në ministrinë e linjës, Kryeministri, Departamentin e Administratës Publike dhe Policinë e Shtetit (gjithsej 18 punonjëse/gra). Në nivel vendor, nga 65 bashki në total, 18 kanë zyra të posaçme të BGJ me nëpunës gjinorë të emëruar me kohë të plotë, ndërsa 47 bashki kanë pika fokale të BGJ. Nëpunësit gjinorë trajnohen në vazhdimësi dhe nga dhjetori 2013, MMSR po punon për formalizimin e pozicionit të tyre dhe ngritjen e kapaciteteve, në bashkëpunim me Departamentin e Administratës Publike dhe Shkollën Shqiptare të Administratës Publike.

Organ këshillimor

34. Këshilli Kombëtar i Barazisë Gjinore (KKBGJ) funksionon nga viti 2009, i riformatuar pas zgjedhjeve parlamentare 2013, ka në përbërje 9 zëvendësministra, 3 përfaqësues të shoqërisë civile dhe drejtohet nga ministri i MMSR-së. Në mbledhjet e KKBGJ-së janë trajtuar çështje të ndryshme të barazisë gjinore, janë miratuar akte nënligjore apo raporte monitoruese vjetore dhe janë dhënë rekomandime për institucionet në nivel qendror dhe vendor.

Në nivel parlamentar

²⁷ Sqarim: Kursi i këmbimit: 100 lekë shqiptare (AL) përafërsisht 1 USD.

²⁸ 1.220.000 lekë/12.000 USD (2013). Sqarim 100 lekë shqiptare-përafërsisht 1 USD.

²⁹ 1.479.263.000 lekë/150.000 USD(2013): 11200 gra kryefamiljare përfituan ndihmë ekonomike (total 538.000.000 lekë); 52 gra të dhunuara shoqëruar me fëmijë, përfituan shërbime rezidenciale gjatë 2013 (buxheti i Strehëzës Kombëtare ishte 13.300.000 lekë); buxheti 2013 për shërbime rezidenciale për gratë, gratë/vajzat e trafikuar që përfitojnë shërbime rezidenciale, ndihmë ekonomike-20.153.000 lekë; 28.100 gra/vajza me aftësi të kufizuara përfituan pagesë invaliditeti për 2013 (total 909.000.000 lekë).

³⁰ 564,500,000 lekë (2013). 561 gra/vajza PuPa përfituan nga programet e nxitjes së punësimit për 2013 (total 60.000.000 lekë); 3073 gra/ vajza morën formim profesional gjatë 2013 (total 4.500.000 lekë).

³¹ 7,327,134 lekë (2013).

³²Për 2010-52 kontrata me OJF-të (total 62,959,000 lekë), ku projektet për DHF zinin 7% (8,838,767 lekë), projektet për luftën kundër trafikimit- 3.4% (4,337,266 lekë). Për 2012 u financuan 69 OJF (76,900,000 lekë), projektet për DHF- 7.5% (5,764,200 lekë), projektet për luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore- 0.41% (314,750 lekë).

³³Gjatë 2013: 17,270,383.00 lekë (UNDP); 88,000 USD (UNFPA) dhe 290.000 USD (UN Women)

35. Komisioni për Punën, Çështjet Sociale dhe Shëndetësinë shqyrton ndër të tjera, çështjet e barazisë gjinore dhe kundër dhunës në familje, nëpërmjet seancave dëgjimore. Në vitin 2013 brenda këtij komisioni është ngritur “Nënkomisioni për Çështjet e të Miturve, Barazinë Gjinore dhe Dhunën në Familje” (drejtohet nga grua), me qëllim monitorimin e politikave qeveritare në mbështetje të gruas, familjes, përfshirjen e OSHC-së në këtë proces. Brenda Komisionit për Çështjet Ligjore, Administratën Publike dhe të Drejtat e Njeriut funksionon Nënkomisioni për të Drejtat e Njeriut.

36. Aleanca e Grave Deputete (AGD) u krijua në tetor 2013 nga lobimi i grave deputete³⁴, si një tjetër mundësi për të vënë në prioritet çështjet e grave, arritjen e barazisë gjinore. AGD ka kryer aktivitete ndërgjegjësuere në këtë fushë.

Politikat qeveritare

37. Nga vlerësimi i zbatimit të Strategjisë Kombëtare të Barazisë Gjinore dhe Dhunës në Familje (SKBGJ&DHF) 2007-2010, rezultoi se pati përmirësime të dukshme në: kuadrin ligjor, ngritjen dhe fuqizimin e strukturave (qendrore dhe vendore), ndërgjegjësimin e opinionit publik dhe thyerjen e disa koncepteve mbi denoncimin e rasteve të dhunës në familje, zbutjen e stereotipeve gjinore për përfaqësimin e grave në vendimmarrjen politike, publike, etj. Rishikimi i SKBGJ&DHF 2007-2010 dhe hartimi i Strategjisë Kombëtare për Barazinë Gjinore, Reduktimin e Dhunës me Bazë Gjinore dhe Dhunës në Familje, 2011-2015 dhe Planit Kombëtar të Veprimit për zbatimin e saj³⁵, (në vijim “Strategjia Kombëtare”) miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr.573/16.6.2011 u nxit edhe nga nevoja për përputhjen e afateve me Strategjinë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim (SKZHI). Strategjia Kombëtare ka katër prioritetet strategjike: i) Forcimi i Mekanizmit Institucional dhe Ligjor; ii) rritja e pjesëmarrjes së grave në vendimmarrje; iii) fuqizimi ekonomik i vajzave/grave; iv) Zvogëlimi i DHBGJ/DHF; shoqërohet nga një plan veprimi³⁶ dhe ka të përcaktuar kostot financiare, që sigurohen nga buxheti i shtetit, buxheti i njësisve të qeverisjes vendore dhe donatorët. Në planin e veprimit janë përfshirë edhe rekomandimet e dhëna nga Komiteti (2010), për nevojat e grupeve të caktuara të grave që provojnë disavantazh më të theksuar, që rrjedhin nga situata të lidhura me aftësitë e kufizuara, origjinën shoqërore dhe etnike apo orientimin e tyre seksual. Monitorimi i Strategjisë Kombëtare është i përvitshëm dhe bazohet në treguesit e harmonizuar gjinorë, sipas informacioneve të mbledhura nga institucionet përgjegjëse (qendrore dhe vendore). Raporti vjetor paraqitet dhe miratohet në mbledhjet e KKBGJ. Rekomandimet shërbejnë për një bashkërendim më të efektshëm ndërmjet strukturave për arritjen e objektivave të përcaktuara.

38. Për realizimin e integritetit gjinor janë hedhur hapa të rëndësishëm në drejtim të buxhetimit gjinor³⁷. Aktet nënligjore parashikojnë që ministritë e linjës brenda programeve buxhetore, të përcaktojnë minimalisht objektiva, tregues, produkte të qarta, për realizimin e integritetit gjinor në proceset buxhetore. Zbatimi i vendimi i Këshillit të Ministrave nr.465/16.7.2012 “Për integrimin gjinor në programin buxhetor afatmesëm” u pilotua gjatë 2013 në dy ministri dhe gjatë vitit 2014 në 8 ministri (9 programe buxhetore).

39. Disa prioritetet e qeverisë për 2013-2017:

1. Angazhimi efektiv i institucioneve publike në luftën kundër DHBGJ, forcimi i rolit të sistemit të drejtësisë në parandalimin, mbështetjen e viktimave/të mbijetuarve të DHBGJ/DHF, dënimi i dhunuesve. 2. Krijimi i sistemit kombëtar elektronik të regjistrimit, monitorimit të rasteve të DHBGJ/DHF, sigurimi i funksionimit të linjës telefonike kombëtare për trajtimin/referimin e tyre.

2. Riintegrimi i grave/vajzave të mbijetuara të DHBGJ/DHF nëpërmjet ofrimit të banesave

³⁴ Aktualisht përbëhet nga 27 gra deputete: 14 të PS, 9 të PD dhe 4 të LSI.

³⁵ Me mbështetjen e programit “Një OKB - Për BGJ në Shqipëri”

³⁶ 14 objektiva specifike, 113 aktivitete, që synohet të zbatohen gjatë 2011-2015.

³⁷ Në zbatim të Programit të Përbashkët të Qeverisë Shqiptare dhe KB 2012-2016: Miratimi i “Treguesve të harmonizuar mbi BGJ dhe statusin e grave në Shqipëri” (udhëzimi nr. 1220/27.05.2010), ndryshimet e ligjit nr. 10.399/17.3.2011, “Për ndihmën dhe shërbimet shoqërore”, vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 465/16.7.2012 “Për integrimin gjinor në programin buxhetor afatmesëm”, udhëzimi i përbashkët nr. 21/21.06.2013, midis MPÇSSHB, Ministrisë së Financave “Për përcaktimin e procedurave që duhet të ndiqen për integrimin gjinor në programin buxhetor afatmesëm”, janë rrjedhojë e ndërhyrjeve direkte të UN Women në kuadër të programit për buxhetimin gjinor.

sociale, punësimi, formimi profesional, ndihmës, shërbimeve sociale.

3. Fuqizimi i pozitës së grave/vajzave përmes punësimit, nxitjes së sipërmarrjes, formimit dhe kualifikimit profesional, ofrimit të trajnimeve falas, për të gjitha të rejtat e papuna nën moshën 25 vjeç.

4. Zgjerimi i mbështetjes për nënat e reja në periudhën e parë të jetës së fëmijës së tyre.

Përfitimi i lejes së lindjes për çdo nënë, pavarësisht nga kontributet në sigurimet shoqërore, ofrimi nga shteti, shoqëria i kujdesjes për fëmijën e sapolindur dhe nënën.

Neni 4

40. Ligji për mbrojtjen nga diskriminimi (neni 11, “veprimet pozitive”) parashikon: “Masa e përkohshme, e veçantë që synon përshejtimin e vendosjes reale të barazisë, kur mungesa e barazisë është shkaktuar nga diskriminimi për çdo shkak evidentuar (sipas nenit 1), konsiderohet veprim pozitiv dhe nuk përbën diskriminim. Kjo masë ndërpritet sapo të jenë arritur objektivat e trajtimit, ofrimit të mundësive të barabarta”. Ligji parashikon detyrimin e institucioneve përgjegjëse për marrjen e masave pozitive kundër diskriminimit mbi të drejtën për punësim³⁸, arsimim³⁹.

41. Ligji për barazinë gjinore (nenin 8/1) përcakton: “Masat e veçanta të përkohshme përfshijnë kuotat për arritjen e përfaqësimit të barabartë gjinor, rritjen e pjesëmarrjes së gjinisë më pak të përfaqësuar në vendimmarrje, jetën politike, fuqizimin ekonomik, pozitën e personave të secilës gjini në fushën e punës, përmirësimin në mënyrë të barabartë të nivelit arsimor, masa të tjera në çdo fushë ku personat e njëres gjini nuk gëzojnë pozitë të barabartë me personat e gjinisë tjetër. Sipas nenit 8/2, këto masa pushojnë së ekzistuari sapo të jenë arritur objektivat e barazisë gjinore për të cilat janë krijuar.

42. Masat e veçanta të përkohshme gjatë 2010-2014:

1. Rishikimi i Kodit Zgjedhor (2012) për kuotat gjinore, sanksionet: së paku 30% e listës shumëmbrore dhe një në tre emrat e parë të listës duhet t'i përkasë secilës gjini⁴⁰.

2. Policia e Shtetit⁴¹ vendosi kuotën prej 50% (gra) në pranimet e reja në polici; hapi fushatën e rekrutimit vetëm për gra, renditi fituesit sipas gjinisë; shtyu afatin e paraqitjes së lejes së drejtimit të automjetit për gratë, brenda një viti nga momenti i pranimit në polici.

3. Forcat e Armatosura për rritjen e përfaqësimit të grave në aspektin civil, ushtarak vendosën objektivin 15%, në “Strategjinë e Menaxhimit të Burimeve Njerëzore në Forcat e Armatosura, 2011-2015”; hartuan politika/rregullore që promovojnë ecurinë e grave në gradë, karrierë.

4. Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 143/12.3.2014 “Për procedurat e rekrutimit, përzgjedhjes, periudhës së provës, lëvizjes paralele, ngritjes në detyrë për nëpunësit civilë të kategorisë ekzekutive, të ulët, të mesme drejtuese”, përcakton se kandidatët me pikë të barabarta renditen: a) I pari, nëse njëri nga kandidatët përfshihet në kategorinë e personave me aftësi të kufizuar; b) Nëse janë të gjinive të ndryshme përzgjidhet i pari ai që i përket gjinisë më pak të përfaqësuar; c) Kur nuk mund të aplikohen alternativat e mësipërme, me short.

Ky përcaktim është në përputhje me nenin 22 të LBGJ “Masat e veçanta të përkohshme në marrëdhëniet e punës”.

Neni 5

Masat për adresimin e stereotipeve gjinore

43. Qeveria Shqiptare ka vijuar përpjekjet për adresimin e stereotipeve gjinore duke sfiduar traditat e dëmshme që shkelin të drejtat e grave, vajzave, konkretisht:

a) Fushata ndërgjegjësimi dhe plane veprimi

³⁸ Neni 14, parashikon “marrjen e masave me karakter pozitiv kundër diskriminimit mbi të drejtën për punësim. Masat janë: vendosja e politikave të posaçme, të përkohshme, me qëllim nxitjen e barazisë, në veçanti midis burrit dhe gruas, midis personave me aftësi të plotë fizike dhe atyre me aftësi të kufizuara”.

³⁹ Neni 18/1 parashikon marrjen e masave pozitive kundër diskriminimit mbi të drejtën për arsimim”.

⁴⁰ Detaje referim neni 7.

⁴¹ Ndryshimet në ligjin për Policinë e Shtetit, Rregullore e Personelit, Procedurat Standarde të Menaxhimit të Burimeve Njerëzore.

44. MMSR organizon fushata ndërgjegjësuere të përvitshme që kanë rritur ndjeshmërinë ndaj çështjeve gjinore dhe respektimit të të drejtave, reflektuar kjo me ndryshimin e qëndrimeve tradicionale, rritjen e numrit të denoncimeve pranë organeve përkatëse për rastet e DHKG/DHF.

Fushata mbarëbotërore “16 Ditët e Aktivizmit kundër DHKG/DHF”⁴², realizohet në bashkëpunim me OJF-të, pushtetin vendor dhe organizatat ndërkombëtare (sidomos të KB).

Fushatat gjatë 2012, 2013 u fokusuan në përfshirjen aktive të burrave/djemve, si advokues për BGJ, kundër dhunës ndaj grave. Fushata e 2013 u zhvillua nën sloganin e përbashkët koordinues nga të gjitha institucionet shoqëria civile në nivel qendror, vendor. Ajo u zgjat deri në 8.3.2014, me qëllim shpërndarjen e informacioneve/mesazheve, për të theksuar lidhjen mes të drejtave të grave, përparimit të tyre, reduktimit të DHBGJ. Në këtë linjë do të zhvillohet fushata e vitit 2014. Fushata ndërgjegjësimi organizohet edhe në kuadër të 8 Marsit⁴³. Në korrik 2014 MMSR i'u bashkua fushatës “HeForShe” të UN WOMEN, duke nxitur rreth 30 të rinj/të reja të kontribuojnë në thyerjen e stereotipeve gjinore. Rreth 65 mesazhe të djemve/burrave shqiptarë mbi fuqizimin, mbështetjen e grave, vajzave në shoqëri, janë vendosur në faqen e internetit “One Story”⁴⁴.

45. Gjatë 2013, MMSR⁴⁵ hartoi “Planin Kombëtar të Veprimit për Angazhimin e Burrave/Djemve si Partnerë të Grave/Vajzave në luftën kundër DHBGJ/DHF (2014 – 2019)”. Parashikohen veprime konkrete: krijimi i lëvizjes kombëtare të të rinjve për BGJ; ndërtimi i kapaciteteve të profesionistëve, liderëve të komuniteteve (përfshirë dhe ato fetare) për adresimin e çështjeve të BGJ dhe DHF; edukimi i familjeve, qytetarëve si nxitës të ndryshimit. Plani do të paraqitet në mbledhjen e radhës së KKBGJ (nëntor 2014) ndërkohë që elementë të tij do fillojnë zbatohen gjatë fushatës së “16 Ditëve”.

b) Takime/aktivitete/trajnime

46. Gjatë fushatës së “16 Ditëve”, Komisioni Parlamentar për Punën, Çështjet Sociale, Shëndetësinë në bashkëpunim me AGD, zhvilloi në 2013, seancën dëgjimore me institucionet shtetërore, organizatat ndërkombëtare, shoqërinë civile, mbi angazhimet, rolin e tyre në parandalimin, luftën ndaj fenomenit të DHKG, duke evidentuar problematikat.

47. Në qershor 2014, Nënkomisioni për Çështjet e të Miturve, BGJ, DHF, mori pjesë në fushatën kundër DHF në qytetin e Korçës⁴⁶. Në fushatë u përfshinë anëtarët e Mekanizmit të Referimit për rastet e DHF, përfaqësues të policisë, nxënës shkollash. Nënkomisioni organizoi sesion informimi për DHF mbi kuadrin ligjor ndërkombëtar, vendas (qershor 2014). Anëtarët shprehën angazhimin për përfshirjen në luftën kundër DHF, për të garantuar një mbrojtje efektive të viktimave/të mbijetuarave.

48. KMD realizoi: takim informues⁴⁷ me gazetarët, aktivitete mbi diskriminimin gjinor në sektorin ekonomik⁴⁸, trajnim me zyrat rajonale të punësimit për mbrojtjen nga diskriminimi, të drejtat për punësim të grave/vajzave viktimë të trafikimit. Për ndërgjegjësimin e grave rurale, është nënshkruar Marrëveshje Bashkëpunimi me Postën Shqiptare për shpërndarjen e materialeve informuese.

49. Instituti i Shëndetit Publik ka organizuar në 10 rrethe aktivitete promovuese me stafin shëndetësor në komunitet, shkolla, për rritjen e ndërgjegjësimin ndaj DHBGJ/DHF.

c) Rishikimi i kurrikulave shkollore

50. Ministria e Arsimit dhe Sporteve në bashkëpunim me institucionet përgjegjëse adreson çështjet e stereotipeve, integritetit gjinor përmes: 1) rishikimit/hartimit të programeve në arsimin parauniversitar, universitar, përfshirë nxitjen/aplikimin e kuotave për vajzat, djemtë, në degë studimi

⁴² E përvitshme, 25 nëntor – 10 dhjetor

⁴³ 2010: Konferenca “Të Drejta të Barabarta, Mundësi të Barabarta, Progres për të Gjithë”; 2011: Aktivitet “Një orë me poezi për gruan”; 2013: Ekspozita fotografike (8-14 mars): “Retrospektivë dhe realitet, vajza/gra të suksesshme në botë”, mbështetur nga UN Women, me 120 foto të grave/ vajzave me histori suksesi para, pas viteve ‘90.

⁴⁴ <https://www.onestory.com/campaigns/djemte-e-burrat-per-barazine-gjinorehttps://www.facebook.com/heforshe/posts/273067892888673>

⁴⁵ Mbështetur nga UN WOMEN, UNDP, UNFPA.

⁴⁶ Organizuar nga OSBE, Drejtoria e Përgjithshme të Policisë së Shtetit, bashkia Korçë.

⁴⁷ Projekti “Zbatimi i parimit të BGJ, programit të DHBGJ”, në bashkëpunim me PNUD.

⁴⁸ Mbështetur nga UN Women.

jo tradicionale sipas stereotipit gjinor⁴⁹;2) trajnimin të autorëve të teksteve për rishikimin/hartimin e teksteve të reja shkollore për përfshirjen e perspektivës gjinore, eliminimin e stereotipeve; 3) hartimin të udhëzimeve/ materialeve metodologjike për integrimin gjinor në kurrikula;4) krijimin të shanseve/kushteve të barabarta për pjesëmarrjen në aktivitete, ekipe sportive me përparësi vajzat/gratë.

Dhuna kundër grave, dhuna me bazë gjinore dhe dhuna në familje

51. Parashikimi i DHF si vepër penale. DHF⁵⁰ është parashikuar si vepër penale; rritja e sanksionet për dhunuesit; parashikimi si vepër penale e veçantë, përdhunimi martesor; janë shtuar rrethanat rënduese kur vepra penale kryhet kur viktimë është nën urdhër mbrojtjeje; është parashikuar si vepër penale ngacmimi seksual. Pas këtyre ndryshimeve, vetëm për nenin 130/a (DHF) është rritur çdo vit numri i procedimeve: 249 procedime (2012); 761 procedime (2013); 769 procedime (janar–qershor 2014).

52. Ratifikimi i Konventës së KiE për parandalimin dhe luftimin e DHkG dhe DHF (4.2.2013). Me hyrjen në fuqi të Konventës (gusht 2014), MMSR po identifikon fushat e ndërhyrjes, nevojën për mbështetje (burime/ekspertizë) për zbatimin e saj, bazuar në vlerësimin e 2012-2013 mbi situatën aktuale, efektet financiare për përmbushjen e standardeve bazë⁵¹.

53. Ndryshimet në ligjit “Për masat ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare” (2010) sanksionuan: 1) krijimin e rrjetit të koordinuar të institucioneve përgjegjëse (qendrore, vendore), për mbrojtjen, mbështetjen dhe rehabilitimin e viktimave; 2) fuqizimin e gjyqësorit për marrjen e masave të mbrojtjes ndaj DHF; 3) sigurimin/garantimin për viktimat e DHF të shërbimit të shpejtë, të pakushtueshëm në përputhje me ligjin, pranë gjykatës, organeve të tjera kompetente.

Zbatimi i ligjit për DHF solli:

54. Ngritja e mekanizmave të referimit. Me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 334/17.2.2011 “Për mekanizmin e bashkërendimit të punës për referimin e rasteve të DHF dhe mënyrën e procedimit të tij (MKR)” janë ngritur në 27 bashki mekanizma me përfaqësues të institucioneve përgjegjëse për zbatimin e ligjit. Shërbimet e ofruara për viktimën/të mbijetuarën janë afatshkurtra (mbrojtje e menjëhershme, siguri, mbështetje shëndetësore, strehim, transport në vend të sigurt, informacion/asistencë për procedurat për urdhër mbrojtjeje, referim tek shërbimet e tjera sipas nevojës) dhe afatgjata (mbështetje për punësim, ndihmë ekonomike, strehim afatgjatë, këshillim, ndihmë ligjore për zgjidhje martesë, këshillim dhe psikoterapi, ndihmë për fëmijët, transferimi në ambiente të tjera edukimi, këshillime/terapi, etj). Nga monitorimi i punës së MKR rezulton se pavarësisht efektivitetit të funksionimit të tij në pjesën më të madhe të bashkive ku është ngritur, anëtarët ndeshen me një sërë sfidash. Evidentohet nevoja për më shumë burime për shërbimeve të kompletuara. Disa nga prioritetet e punës për përmirësimin e situatës *de facto* mbi DHkG/DHF janë: ngritja e linjës telefonike 24-orëshe, ngritja e strehëzave rajonale.

55. Ngritja e shërbimeve të reja: Strehimi. Përveç strehimit që ofrohet nga OJF-të, është ngritur “Qendra e parë kombëtare për trajtimin e viktimave të DHF” (25.4.2011)⁵², që ofron shërbim 24-orësh, multidisiplinar, me standarde. Nga praktika rezulton se gjatë 2011-2012 janë akomoduar 64 përfitues (25 gra; 39 fëmijë, 3 të pashoqëruar nga nëna); gjatë 2012 – 2013 janë akomoduar 62 përfitues (34 gra; 28 fëmijë); gjatë janar-korrik 2014, janë akomoduar 53 përfitues (19 gra; 34 fëmijë, 1 i pashoqëruar nga nëna). Për vitin 2014 janë 28 raste të reja. Mosha e grave të akomoduar varion 19 - 51 vjeç. Rreth 70% e tyre vijnë nga zonat rurale. Përgjithësisht rastet referohen nga policia, struktura të tjera shtetërore dhe OJF-të. Pavarësisht këtij modeli pozitiv, bashkëpunimit të shtetit me strehëzat e OJF-ve, duhet pranuar se disponueshmëria e shërbimeve mbështetëse për gratë viktimë/të mbijetuara të DHBGJ/DHF nuk është e njëjtë në të gjithë Shqipërinë dhe jo për të gjitha viktimat/të

⁴⁹ Strategjia Kombëtare 2011-2015.

⁵⁰ Siç evidentohet në nenin 2.

⁵¹ Udhërrëfyesi për zbatimin e Konventës së KE për parandalimin dhe luftimin e DHkG dhe DHF. Vlerësim i situatës aktuale dhe efekteve financiare të zbatimit të Konventës për Shqipërinë” (Shoqata “Refleksione”, MMSR, mbështetur nga UN Women).

⁵² Urdhri i Kryeministrit nr. 36/18.03.2011, mbështetur nga UNDP përmes programit Një OKB.

mbijetuarat. Gratë/vajzat nga zonat rurale kanë akses më të kufizuar në shërbimet e mbështetjes direkte.

56. Këshillimi. Paralelisht me OJF-të që ofrojnë shërbime këshillimi për grupe të ndryshme në nevojë, përfshirë dhe të mbijetuarat e DHF, qeveria ka prioritet ngritjen e një linje këshillimi kombëtare për trajtimin e DHkG. Në tetor 2011, UNFPA mbështeti MPCSSHB për studimin e fizibilitetit mbi shërbimet ekzistuese të këshillimit, modelet më të përshtatshme për t'u aplikuar, për ngritjen e linjës kombëtare. Vijon organizimi i takimeve, tryezave teknike, për finalizimin e këtij shërbimi. Gjithashtu pranë çdo drejtorie policie në qarqe funksionon numri telefonik 24-orësh (nr.129) pa pagesë, për denoncimin edhe të rasteve të DHF.

57. Shërbimet për dhunuesit. Siç parashikohet edhe në kuadrin ligjor ekzistues, MMSR po bashkëpunon me OJF-të e specializuara, donatorët për ngritjen e shërbimeve për dhunuesit. Në 2013 u hap Qendra e Këshillimit për Dhunuesit. Në shtator 2014 u certifikua grupi i parë i burrave/djemve të trajnuar si këshillues për ofrimin e shërbimit⁵³.

58. Shëndetësia. Urdhri nr.410/12.7.2010 i Ministrit të Shëndetësisë nxit riorganizimin e shërbimit shëndetësor, psikosocial për ofrimin e ndihmës për personat e dhunuar në familje. Nga praktika rezulton ofrimi në kohë i ndihmës së parë, por ndjehet mungesa e shërbimit psikosocial në qendrat shëndetësore. “Strategjia e Shëndetit Riprodhues dhe Plani i Veprimit 2010-2015”, mbulon fushat prioritare për shëndetin riprodhues, përfshirë dhunën në familje, ndaj fëmijës. Strategjia synon: rishikimin, përshtatjen, ndryshimet e programeve/shërbimeve/institucioneve të shëndetit riprodhues, sipas kërkesave të LDHFritjen me 50% të aksesit në shërbimet shëndetësore për viktimat e DHF, ndaj fëmijës; përfshirjen e treguesve të DHF në sistemin e informacionit shëndetësor;ritjen e ndërgjegjësimit, ndryshimet në sjellje për mospranimin e dhunës. Vlerësimi përfundimtar i Planit të Veprimit do bëhet në 2015.

59. Ndihma ligjore falas. Ndonëse numri i rasteve që kanë përfituar ndihmën juridike falas nga zbatimi i ligjit është ende i vogël (4 raste/ 2013; 2 raste për gjashtëmujorin e I-rë 2014 -një shtetase shqiptare,një e huaj), efektet flasin qartësisht për përmirësimin e aksesit në drejtësi të grave/vajzave.

Rritja e numrit të denoncimeve dhe pajisja e viktimave me urdhra mbrojtjeje

60. Rritja e besimit të komunitetit në strukturat e policisë sjell rritjen e numrit të denoncimeve, siç evidentohet më poshtë:

Viti	Evidentuar	Trajtuar me kërkesë-padi UMM/UM	Raste/ DHkG	Raste/dhunë ndaj fëmijëve	Shkelje të UM
2010	1998	1234	1660	120	93
2011	2181	1345	1779	98	86
2012	2526	1562	2036	58	119
2013	3020	1851	2346	108	138
janar-qershor 2014	1893	1147	1448	95	64

Sipas Policisë së Shtetit, për vitin 2014 të gjitha rastet e shkeljes së UM autorët janë proceduar penalisht në përputhje me nenin 320, 321, 130/a të Kodit Penal.

Monitorimi i vendimeve gjyqësore mbi zbatimin e LDHF

61. Ministria e Drejtësisë (MD) inspektoi 2689 vendime gjyqësore të çështjeve me objekt “Lëshimin e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes” dhe “Lëshimin e urdhrit të mbrojtjes”⁵⁴, për periudhën janar 2011–korrik 2012, pranë 28 gjykatave të vendit⁵⁵. Gjetja kryesore ishte shkelja sistematike e afateve procedurale të vendosura nga ligji për shqyrtimin e kërkesave dhe dhënien e vendimeve gjyqësore mbi to. Në 183 raste janë konstatuar shkelje të afateve ligjore (6.8 % e volumit në shkallë vendi). Evidentohen dy fenomene shqetësuese: i) një numër i lartë çështjesh pushohen dhe nuk marrin një vendim themeli gjyqësor; ii) numri i ankimeve në gjykatat më të larta është jashtëzakonisht i ulët. Shkaku kryesor i pushimit të çështjeve është mosparaqitja e paditëses, heqja

⁵³Projekt i Qendrës së Këshillimit për Gra/Vajza mbështetur nga fondacioni IAMANES.

⁵⁴Vendimi nr.297/9/15.11.2012 të Këshillit të Lartë të Drejtësisë <http://kld.al/korniza-ligjore/akte-n%C3%ABnligjore/raport-mbi-dhunen-ne-familje>

⁵⁵ 6 gjykata apeli, 22 gjykata të shkallës së parë. Gjykata me ngarkesë më të lartë çështjesh u konstatuan: gjykatat e apelit Tiranë (1024 çështje), Durrës (446 çështje), Vlorë (446 çështje), Shkodër (315 çështje), Korçë (272 çështje), Gjirokastrë (186 çështje).

dorë e saj, megjithatë nuk mungojnë rastet kur gjykata vendos pushimin për shkak të normalizimit të marrëdhënieve midis palëve ndërgjyqëse. Numri i ulët i ankimeve tregon se ka një problem me aksesin në drejtësi të të dëmtuarave nga DHF. Në 17 gjykata⁵⁶ nuk ka pasur asnjë vendim të ankimuar. 13 vendime nga 2689 të dhëna gjithsej janë cenuar, që zënë masën 0.4 %. Nga inspektimi u konstatua se në *gjykata nuk ka një bazë solide të të dhënave mbi DHF*, që vështirëson identifikimin e rasteve, monitorimin e tyre dhe analizën e të dhënave. Gjykata të ndryshme kanë ndjekur praktika të ndryshme regjistrimi, duke vështirësuar nxjerrjen e statistikave, duke penguar në disa raste gjykimin për shkak se gjyqtarët japin dorëheqje në çështje që i kanë gjykuar më parë. Lidhur me këtë çështje, Ministria e Drejtësisë ka njoftuar kancelarët e 28 gjykatave të inspektuara për marrjen e masave të nevojshme për përmirësimin e regjistrave me qëllim evidentimin veçmas të rasteve të DHF. Është sugjeruar përfshirja e rubrikave që gjenerojnë të dhëna të përgjithshme për çështjen gjyqësore, të dhëna të posaçme për çështjen, palët në proces (rastet e recidivizmit, të dhëna të detajuara për palët: mosha, niveli ekonomik, niveli arsimor, profesioni, zbatueshmëria direkt e akteve ndërkombëtare të ratifikuara, të dhëna të tjera).

62. Sipas MD, totali i titujve ekzekutivë me objekt urdhër mbrojtjeje të regjistruara për ekzekutim pranë shërbimit përmbarimor gjyqësor shtetëror është 629 çështje/19 vijnë në jenë në ekzekutim.

63. Ndërtimi/fuqizimi i kapaciteteve të punonjësve në fushën e DHBGJ/DHF

2010-2013 u trajnuan 4400 punonjës të shëndetësisë⁵⁷ në 12 rajonet e vendit: (1275 gra-2010); 730 gra-2011); 1067 gra-2013). Në rrethet janë emëruar personat përgjegjës brenda Drejtorive të Shëndetit Publik për çështje mbi DHF, mbrojtjen e fëmijëve.

2012-2014 janë trajnuar 339 anëtarë (210 femra) të Ekipeve Teknike Ndërdisciplinare⁵⁸, pjesë e mekanizmave të referimit të rasteve të DHF.

2013, Shkolla e Magjistraturës⁵⁹ ofroi cikël të plotë trajnimesh për 151 profesionistë të sistemit të drejtësisë (69 gjyqtarë, 27 prokurorë, 11 mjekë ligjorë, 44 profesionistë të tjerë).

2012⁶⁰ u trajnuan 31 punonjëse (femra) të Qendrës Kombëtare për viktimat e DHF, kurse 2014 u trajnuan 37 punonjës të shërbimeve sociale dhe Qendrës Kombëtare (28 femra). Janar-prill 2014 MMSR⁶¹ trajnoi 51 nëpunës gjinorë dhe koordinatorë vendorë për përdorimin e sistemit elektronik të regjistrimit të rasteve të DHF.

Gjatë janar – qershor 2014 janë trajnuar 224 oficerë policie (62 femra)⁶².

Studimi i shkaqeve dhe pasojave të DHkG

64. INSTAT-i realizoi vërtetimin e dytë kombëtar për DHF në Shqipëri (2013). Të dhënat treguan rritje të % së grave të dhunuara nga 56,0% (2007) në 59,4% (2013). Rezultoi se 53,7% e grave po përjetonin “aktualisht” DHF; 58,2% e grave kishin përjetuar dhunë psikologjike “gjatë jetës”. Krahasuar me vitin 2007, ka rënie të përqindjes së grave që kishin përjetuar dhunë fizike, dhunë seksuale “gjatë jetës”. Ky tregues dëshmon tendencën për ndryshimin e formave të dhunës dhe na sinjalizon të tregojmë kujdes për trajtimin e formave të ndryshme të saj. Për sa kohë dhuna seksuale do vijojë të mbetet tabu, statistikën e denoncimit të saj nuk do kenë ndryshime, Duhet thelluar më tej analiza e fenomenit, shkaqeve, pasojave, efektivitetit të zbatimit të masave të planifikuara.

Mbledhja e të dhënave

65. Në zbatim të udhëzimit nr. 1220, datë 27.5.2010 “Për mbledhjen e treguesve gjinorë dhe për DHF”, institucionet shtetërore përgjegjëse përcjellin periodikisht të dhënat pranë MMSR, si autoriteti kryesor përgjegjës. Ministria e Brendshme ka ndërmarrë veprime administrative për hartimin e

⁵⁶ Gjykatat e Apeleve Tiranë, Durrës, Shkodër, Vlorë, Gjirokastrë, Korçë, si dhe Gjykatat e Rretheve Gjyqësore Dibër, Krujë, Kurbin, Mat, Kavajë, Kukës, Pukë, Berat, Lushnjë, Gjirokastrë dhe Përmet.

⁵⁷Projekti “Ndërtimi i kapaciteteve të punonjësve të shëndetësisë për t’u përgjigjur në mënyrë efektive viktimave të DHBGJ”, zbatuar nga QKSS në bashkëpunim me MSH dhe Drejtoritë Rajonale të Shëndetit Publik, mbështetur UNFPA.

⁵⁸ Mbështetur nga UNDP si pjesë e programit “Një OKB”.

⁵⁹Mbështetur nga UNDP.

⁶⁰Mbështetur nga UNDP.

⁶¹Mbështetur nga UNDP.

⁶² Mbështetur nga programi i Qeverisë Suedeze.

udhëzuesve/formularëve për evidentimin e rasteve të DHF. Me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 327/28.5.2014 Ministria e Shëndetësisë ka përcaktuar formatin dhe mënyrën e raportimit të të dhënave për rastet e DHF -së.

MMSR⁶³ ngriti në korrik 2014 sistemin elektronik kombëtar për regjistrimin e rasteve të DHF-së të trajtuara në nivel vendor nga anëtarët e MKR-së. Deri në fund të gushtit 2014, rezultojnë 29 bashki që hedhin të dhënat në sistem, nga përpunimi i të cilave evidentohen *639 të dhunuar në nivel kombëtar, 631 dbunues dhe 877 referime.*

Statistika

66. Sipas prokurorisë, për 2012 - 2013, vepra 130/a e Kodit Penal zë respektivisht 88% dhe 87% të procedimeve të regjistruara për grup për veprat penale kundër fëmijëve, martesës, familjes në totalin e 371 procedimeve (2012) dhe 946 procedimeve (2013). Numri i procedimeve është rritur me 150% në 2013 (826 procedime penale me 791 të pandehur, krahasuar me 328 procedime me 255 të pandehur në 2012). Ka rritje me 255% të numrit të personave ndaj të cilëve është ngritur akuzë në gjykatë gjatë 2013 (dërguar për gjykim 589 procedime dhe ngritur akuza për 606 të pandehur, krahasuar me 159 procedime dërguar për gjykim dhe 171 akuza të ngritura për 2012). Për këtë vepër penale janë dënuar: 69 të pandehur (2012); 405 të pandehur (2013). Mbi dhunën seksuale, rezulton 1 procedim penal i regjistruar për kryerje të marrëdhënieve seksuale me dhunë midis bashkëshortëve/bashkëjetuesve (2013).

67. Sipas Policisë së Shtetit, të dhënat e formularit statistikor “krimet seksuale (të dëmtuara femra), përcaktojnë gjininë dhe jo moshën. Për vitin 2013 rezultojnë 69 raste. Krime kundër personit (të dëmtuara femra) janë 110 raste, nga 20 raste vrasje, 17 raste janë në marrëdhëniet familjare.

Numri i vrasjeve në familje

Viti	Gjithsej	Gra	Fëmijë
2010	20	12	-
2011	30	15	3
2012	28	14	3
2013	28	17	1

Të dhëna nga Instituti i Mjekësisë Ligjore

Viti	Femra nën 14 vjeç	Femra mbi 14 vjeç
2010	12	424
2011	17	353
2012	19	441
2013	18	462

Lloji i dhunës

Viti	Marrëdhënie seksuale me dhunë nën 14 vjeç	Marrëdhënie seksuale me dhunë mbi 14 vjeç	DHF	Dhunë nga persona të tjerë
2010	2	20	98	316
2011	3	7	107	253
2012	4	12	93	351
2013	4	14	141	321

Neni 6

Kuadri ligjor

68. Ndryshimet në Kodin Penal (ligji nr.144/2013) ku përfshihen ndër të tjera: shfuqizimi i nenit për ushtrimin e prostitucionit, dallimi i trafikimit të brendshëm nga trafikimi ndërkufitar, shmangia e konfliktit ligjor në zbatim apo konkurrimit mes neneve të ndryshme të trafikimit, masat ndëshkuese në rast shpërblimi për përfitim personal të prostitucionit, penalizimi i përdorimit të shërbimeve të personave të trafikuar dhe atyre që përfitojnë nga këto shërbime, përjashtimi nga dënimi i personave të dëmtuar nga veprat penale që lidhen me trafikimin e personave.

69. Ndryshimet në ligjin për ndihmën dhe shërbimet shoqërore, (2010-2011) plotësuar me ligjin për buxhetin, udhëzimin e Ministrit të Financave, sipas të cilave MMSR-ja transferon fondenë

⁶³ Në bashkëpunim me UNDP

programin e “Mbrotjes sociale” për viktimat e trafikimit (VT) që marrin shërbime në qendrat pritëse dhe ndihmë ekonomike pas daljes nga këto qendra, deri në momentin e punësimit të tyre.

70. Miratimi i akteve nënligjore (2010-2012) në zbatim të ligjit nr.10192/3.12.2009 “Për parandalimin dhe goditjen e krimit të organizuar dhe trafikimit nëpërmjet masave parandaluese kundër pasurisë” për: ngritjen dhe funksionimin e Agjencisë së Administrimit të Pasurive të Sekuestruara dhe Konfiskuara (AAPSK); bashkëpunimin, pagesat për shërbimin përmbartimor, kriteret e vlerësimit, procedurat e dhënies në përdorim/tjetërsimit të pasurive të konfiskuara, përfitimit nga VT të shërbimeve shëndetësore. Është parashikuar ngritja e fondit të posaçëm (157,000 €), përfituesit e të cilit janë Drejtoria e Përgjithshme e Policisë Shtetit, Prokuroria e Përgjithshme, OJF-të që mbështesin, trajtojnë VT/VMT dhe Agjencia e Mbështetjes së Shoqërisë Civile. Në 2014, AAPSK mbështeti qendrat pritëse/riintegruese me materiale të ndryshme.

71. Gjithashtu janë bërë propozimet për ndryshime në Kodin e Procedurës Penale, për rritjen e aksesit në drejtësi, sigurimin e mbrotjes efektive për VT/VMT, përmes përfaqësimit të drejtpërdrejtë ligjor falas, heqjes së tarifave/taksave të procesit, kompensimit brenda procesit penal.

Politikat/masat kryesore

72. Urdhri i Kryeministrit nr. 179/19.6.2014, “Për ngritjen e Komitetit Shtetëror kundër Trafikimit të Personave”, udhëzimi nr. 3799/8.7.2014 “Për ngritjen e autoritetit përgjegjës për identifikimin, referimin, mbrotjen, riintegrimin e viktimave të mundshme” (Ministria e Punëve të Brendshme, MPBMinistrinë e Punëve të Jashtme, MPJ Ministria e Arsimit, Sporteve (MAS), Ministria e Shëndetësisë (MSH), Ministria e Mirëqenies Sociale, Rinisë (MMSR).

73. Hartimi/miratimi i strategjive, planeve: 1. Strategjia Kombëtare e Luftës kundër TP dhe Plani i Veprimit 2014–2017 (proces miratimi); 2. Plani i Punës mes Institutit të Shëndetit Publik, Drejtorisë së Policisë Qarkut Tiranë, Drejtorisë së Tatimeve (nëntor 2013) për identifikimin në kohë të situatave të mundshme të shfrytëzimit dhe parandalimin e trafikimit; 3. Plani i Veprimit të MMSR-së dhe Koordinatorit Kombëtar Antitrafik (KKA) për fëmijët në situatë rruge; 4. Procedurat Standarde të Veprimit (PSV) për identifikimin, referimin, shërbimet për VT (2011), (me përfshirjen edhe të MSH-së; 5. Marrëveshjet e bashkëpunimit me OJF-të, njësitë lëvizëse, drejtoritë e policive të qarqeve (nëntor 2013).

74. Ngritja e mekanizmave, si: 1. Mekanizmi Kombëtar i Referimit (MKR), mbrotjes, riintegrimit të VT/VMT (korrik 2012) dhe Task-Forca (nëntor 2013); 2. Njësitë Lëvizëse në Tiranë, Vlorë, Elbasan (qershor 2013); 3. Seksioni për Hetimin e Çështjeve mbi TP (2010), (3 prokurorë, një Oficerë e Policisë Gjyqësore (femër)); 4. Njësitë për Mbrotjen e Fëmijëve (NJMF) në 194 bashki/komuna, që trajtojnë edhe raste të fëmijëve në risk trafikimi.

Akordimi i buxhetit të veçantë për Koordinatorin Kombëtar Antitrafik (KKA) gjatë 2014 për aktivitete parandaluese, ndërgjegjësuere; funksionimi i Linjës Kombëtare 116006 falas (qershor 2014), për të raportuar raste trafikimi nëpërmjet thirrjeve, sms-ve; krijimi i një sistemi efektiv administrimi të dhënash për VT/VMT, (Sistemin e Informacionit për VT-SIVET).

75. Ngritja e grupit të punës për vlerësimin e situatës mbi hetimin dhe gjykimin e veprave penale të TP, (nëntor 2012-urdhër të përbashkët midis MPB-së, Ministrisë së Drejtësisë, Prokurorisë së Përgjithshme, me pjesëmarrjen e OSHC-së, qendrave pritëse/rehabilituese për VT/VMT, organizatave ndërkombëtare, Ambasadës Amerikane dhe OPDAT); Propozimi nga KKA për ngritjen e Task-Force mes Prokurorisë së Krimeve të Rënda, Gjykatës së Krimeve të Rënda, Policisë së Shtetit, për forcimin e bashkëpunimit, diskutimin e rasteve të TP. Zyra e KKA dhe ICITAP po përgatisin Termat e Referencës.

76. Miratimi (2011) i Marrëveshjes së përbashkët (MPB, MPJ, Shërbimit Ligjor Falas (TLAS)), hapi rrugën për regjistrimin e fëmijëve të lindur jashtë vendit (që pengojnë më parë nga mungesa e aktit të lindjes/dokumentacionit të nevojshëm nga ana e prindërve). Sipas Marrëveshjes, shërbimet tona konsullore sigurojnë dokumentacionin nga shërbimi shëndetësor i vendit ku ka lindur fëmija, TLAS-ja mbulon shpenzimet për sigurimin e dokumentacionit, MPB-ja bën regjistrimin nëpërmjet Drejtorisë Përgjithshme të Gjendjes Civile. Gjatë 2012, janë regjistruar 76 fëmijë të lindur jashtë kufijve.

77. Zvogëlimi i mundësisë së trafikimit të fëmijëve të paregjistruar përmes: a) aplikimit të

dokumentit “Certifikatë-Asistencë në lindje” (urdhri nr. 508/7.12.2011), redukton mundësitë për mosregjistrim të fëmijëve të sapolindur duke përfshirë numrin e identitetit, mbiemrin e vajzërisë së nënës; b) miratimit të procedurave/procesverbaleve që duhet të plotësohen nga policia, njësitë vendore për rastet e fëmijëve të gjetur, të paregjistruar në gjendjen civile; c) udhëzimi nr. 7/10.1.2012), me synim zvogëlimin e numrit të rasteve të paregjistruara.

78. Sipas studimeve/raporteve, Shqipëria mbetet kryesisht vend origjine për TP. Kryesisht femrat (të rritura, të mitura) i nënshtrohen shfrytëzimit për prostitucion brenda, jashtë vendit (viktimat shpesh pranojnë oferta të rreme për punësim, trafikohen me anë të mashtrimit të “të dashurit”).

Përpjekjet e qeverisë në luftën kundër trafikimit të personave (TP) rezultojnë të suksesshme, siç vlerësohen edhe në raportin e Departamentit Amerikan të Shtetit (qershor 2014). Shqipëria renditet nga lista e “vendeve në vëzhgim Grupi 2” (2013) në “Grupin 2”.

79. Sipas të dhënave të zyrës së KKA: 2013- 95 viktima/viktima të mundshme trafikimi (52 gra, 29 të mitura); 85 viktima të mundshme (53 femra) të identifikuar nga njësitë lëvizëse (prej qershorit 2013).

Sipas Policisë së Shtetit: mbi “trafikimin e femrave” janë evidentuar 31 çështje me 30 autorë, 1 ndaluar (2013); 26 çështje (2012); 17 çështje (2011); 33 çështje (2010).

80. Sipas Prokurorisë së Krimeve të Rënda, për shfrytëzimin e prostitucionit, gjatë 2013 ka rritje në 51 procedime, me 33 të pandehur, për shkak të parashikimit në Kodin penal të kryerjes së veprës në rrethana rënduese. Kanë marrë vendim dënimi 21 të pandehur. Në 2012 rezultojnë 26 procedime “trafikimi i femrave”; 19 procedime “shfrytëzim prostitucioni”. Në 2011 rezultojnë 20 procedime “trafikimi i femrave”. Në 2010 rezultojnë²⁹ procedime “trafikimi i femrave” dhe 11 procedime “shfrytëzim prostitucioni”.

81. Në Gjykatën e Krimeve të Rënda, Shkalla I-rë: gjatë 2011 për 5 çështje “trafikimi i femrave”, ka përfunduar gjykimi me vendim përfundimtar, dënuar 5 persona. Dënimet variojnë nga 10- 15 vjet burgim, dhe gjobë nga 4-6 milionë lekë. Në 2010 rezultojnë 15 çështje “trafikimi i femrave” (4 regjistruar në dhjetor 2010) - akuzuar 21 persona të sjellë për gjykim. Në një çështje me tre të pandehur ka ndryshuar kualifikimi ligjor në “shfrytëzim prostitucioni në rrethana rënduese” sipas nenit 114/a, 5/6 të Kodit Penal.

Mbrojtja, asistenca dhe riintegrimi

82. Strehëzat. Në Shqipëri funksionojnë katër strehëza (tre jopublike) për VT/VMT, që ofrojnë shërbime për viktimat e huaja, vendase, fëmijë, të rritur, meshkuj ose femra: “Qendra Kombëtare Pritëse për Viktimat e Trafikimit” (QKPVT qendër publike) dhe “Të ndryshëm & të barabartë” (Tiranë), “Tjetër Vizion” (Elbasan), “Vatra” (Vlorë). Strehëzat ofrojnë shërbime multidisiplinare: strehim, këshillim psiko-social, ligjor, përfaqësim në gjykatë, trajtim të nevojave shëndetësore, formim profesional, etj.

MMSR-ja transferon fonde (ushqim) për VT/VMT, edhe tek qendrat pritëse jopublike. Për 2013 asnjë prej tre strehëzave nuk arriti të marrë fondet e kërkuara sipas dokumentacionit. Për 2014 në projektbuxhetin afatmesëm 2014-2017 është projektuar një fond prej 37,924,000 lekë për produktin TP ku: planifikimi (ushqim) për qendrat jopublike është 2,757,200 lekë, është çelur fondi prej 2,079,000 lekë, masa e ndihmës ekonomike për person është 3000 lekë/muaj, planifikimi për QKPVT për 2014 është 21,970,000 lekë (3,000,000 lekë më shumë sesa 2013).

83. Punësimi. VT përfitojnë kualifikime profesionale të ofruara nga zyrat e punës, nga programet kualifikuese të qendrave pritëse, që raportojnë vështirësi të mëdha për punësimin e tyre. Ndonëse ekziston bashkëpunimi me biznesin privat, nevojitet përmirësimi i veprimtarisë ndërmjetësuese të zyrave të punës në këtë drejtim.

84. Kompensimi i VT. Gjykata e Shkallës I-rë Tiranë mori vendimin (2010), që VT i njihet e drejta e kompensimit në një vlerë të konsiderueshme, që do shlyhet nga autori i veprës penale. Ky vendim, i pari i këtij lloji, shënon hap pozitiv drejt krijimit të praktikës për kompensimin e VT.

85. Ndërgjegjësimi, fuqizimi i kapaciteteve

- Memorandumi i Mirëkuptimit për zbatimin e projektit “Adresimi i TP-së nëpërmjet teknologjisë celulare” nënshkruan (tetor 2013)⁶⁴. Aplikacioni i instaluar në telefonat smart-phone “Raporto dhe shpëto” synon rritjen e ndërgjegjësimin, forcimin e partneritetit me komunitetin, rritjen e numrit të identifikimeve fillestare të viktimave të mundshme, aksesin e shpejtë për asistencë, informacion.

- Futja e temave të TP në kurrikulën e arsimit bazë (krahas çështjeve të mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve, BGJ, DHF, edukimit seksual).

- Shpërndarja e 500 postera, 2500 fletëpalosje, 2000 Fotonovela “Jepi fund stigmës”, manual, broshura për parandalimin e trafikimit, migracionin e rregullt; realizimi i spoteve, dokumentarëve, emisione televizive/radiofonike, krijimi i himnit kundër DHBGJ/DHF “Zbrite Diellin”.

- Organizimi i përvitshëm i Ditës Europiane kundër TP (18 tetor); Javës Antitrafik (18-24 tetor) me mesazhe sensibilizuese; forume të hapura; emisione televizive; dokumentarë; pjesë teatrale; ekspozitë me punime artistike nga VT; reklamimi i Linjës Kombëtare 116006.

- Njësia Antitrafik, IOM shpërndanë 4000 broshura informuese për PSV-të, për aktorët përgjegjës; trajnuan 500 specialistë nga 12 qarqet (janar 2012–maj 2013). Ministria e Shëndetësisë, IOM trajnuan 40 përfaqësues të shërbimeve shëndetësore kryesisht mjekë familjeje, 2/3 femra, (12 qarqet-2013-2014).

- Trajnimet për prokurorët e krimeve të rënda, gjyqtarët, oficerët gjyqësorë, punonjësit e policisë, Shërbimit Social Shtetëror, NJMF fokusohen: mbi fenomenin, kuadrin ligjor, procedurat e hetimit, konfiskimit, kompensimit, mekanizmat. Trajnimet kryhen në bashkëpunim me IOM, TAIEK, OPDAT, Shkollën e Magjistraturës, OJF-të. Për personelin e përfaqësive diplomatike, konsullorë janë hartuar udhëzues/materiale informuese mbi procedurat gjatë kontakteve me VT/VMT.

- Seminare me përfaqësues të medias mbi raportimin e duhur të çështjeve të TP-së; seminare me nxënës të shkollave të mesme, përfaqësues të zyrave të punës⁶⁵ (rreth 100 pjesëmarrës).

- Takime për ngritjen e Grupit Këshillimor të OSHC të specializuara në çështjet e trafikimit, me iniciativën e KKA, si pjesë e iniciativave për fuqizimin e bashkëpunimit kombëtar (2013).

Bashkëpunimi rajonal dhe ndërkombëtar

86. KKA luan një rol aktiv në institucionalizimin e këtij bashkëpunimi: përmes: 1. Protokollit shtesë të bashkëpunimit me Kosovën “Për intensifikimin e bashkëpunimit në luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore dhe për përmirësimin e identifikimit, njoftimit, referimit dhe kthimit vullnetar të ndihmuar të VT/VMT, në veçanti të fëmijëve” (qershor 2012); 2. Hartimit të Protokollit të Bashkëpunimit me Malin e Zi; 3. Hartimit të Marrëveshjes së Bashkëpunimit për luftën kundër TP me Mbretërinë e Bashkuar, Italinë, Francën, në bashkëpunim me përfaqësitë diplomatike të akredituara në Shqipëri, etj.

Neni 7

Përfaqësimi politik

87. Niveli qendror. Përfaqësimi i grave në legjislaturat 2005-2009-10 gra (7%); 2009-2013 -23 gra (16%). Pas zgjedhjeve të qershorit 2013, legjislatura 2013-2017 rezultuan 25 gra (18%), numri i të cilave për vitin 2014 është rritur në 30 gra (21%) për shkak të vakancës (neni 64/6 Kodi Zgjedhor). Gratë përfaqësojnë 31,7% në partitë politike.

Parlamenti

Total 2009-2013	Femra	Posti	Total 2013-2017	Femra
1	1	Kryetar	1	0
2	0	Nënkryetar	2	0
140	23	Deputete	140	30
8	1	Kryetarë të Komisioneve Parlamentare	8	3
3	0	Kryetarë të Grupeve Parlamentare	5	0

Kabineti Qeveritar

Total 2009-2013	Femra	Posti	Total 2013-2017	Femra
--------------------	-------	-------	--------------------	-------

⁶⁴MPB, Fondacioni Vodafone Albania, World Vision.

⁶⁵ Berat, Durrës, Lezhë.

1	0	Kryeministër	1	0
1	0	Zëvendëskryeministër	1	0
14	1	Ministra	19	7
37	8	Zëvendësministra	23	9

88. Roli i grave deputete është rritur ndjeshëm me krijimin e Aleancës së Grave Deputete (2013), që lobon për plotësimin nga këndvështrimi gjinor të disa ligjeve, si ligji "Për dhënie amnistie" (2014), ndryshimet në ligjin nr.47/2014 "Për ndihmën shërbimet shoqërore"(2014). Aktivitetet të AGD: mbi mbrojtjen e të drejtave të grave të dënuara; ndjekja e dy rasteve dhune ekstreme ndaj grave⁶⁶; kontakte me shoqatat e jetimëve; hartim peticioni për sensibilizim ndaj çështjes së vajzave nigeriane të rrëmbyera; vëmendje disa projekteve të USAID për fuqizimin ekonomik të grave⁶⁷; aktivitete për krijimin e rjetit të grave biznesmene⁶⁸; tryeza diskutimi me Ministrin e MMSR. Në kuadër të shtrirjes së bashkëpunimit rajonal për promovimin e grave në politikë, AGD ka zhvilluar aktivitete të përbashkëta me gratë deputete të Kosovës.

89. Niveli vendor. Pas zgjedhjeve të vitit 2011 gratë përfaqësohen: 3 kryetare bashkie⁶⁹ (7.7%); 2 kryetare minibashkie për Tiranën (18 %) ⁷⁰; 13.8% anëtare të këshillave bashkiake; 2 kryetare komunash (0.6%); 1 kryetare qarku (8.3%).

90. Ndryshimet në Kodin Zgjedhor në vitin 2012 (neni 67/6,7 nenet 164, 175) dhe Kodin Penal në vitin 2012 (veprat penale që prekin zgjedhjet e lira, sistemin demokratik të zgjedhjeve), parashikojnë:

1. Së paku 30% e listës shumemërore duhet t'i përkasë secilës gjini.

2. Një në tre emrat e parë të listës shumemërore duhet t'i përkasë secilës gjini.

3. Për herë të parë, krahas listës shumemërore të kandidatëve, subjekti i paraqitjes së listës deklaron vendet sipas kuotës gjinore, me qëllim zbatimin e përjashtimit për plotësimin e vakancës kur ekzistojnë kushtet e përcaktuara në Kod. Vakanca që i përket një mandati të fituar në kushtet e nenit 64/6, plotësohet nga kandidati i parë në listë i gjinisë përkatëse, pavarësisht renditjes në listë. Emrat e tjerë të asaj gjinie ngjiten në listë duke marrë renditjen e kandidatit paraardhës të së njëjtës gjini.

4. Vendosja e sanksioneve administrative, për çdo zonë zgjedhore ku konstatohet shkelja, në rast mospërmbyshjeje të njërit prej kushteve të nenit 67/6, për përbërjen e listës shumemërore⁷¹. Sanksionet aplikohen për zgjedhjet qendrore dhe vendore.

5. Ndryshimet në Kodin Penal (2012) përbëjnë përpjekje për të shmangur votimin familjar, që në shumicën e rasteve në zonat rurale ndëshkon gratë/vajzat.

91. Komisioni Qendror i Zgjedhjeve në procesin e verifikimit të listave shumemërore për zgjedhjet (qershor 2013), konstatoi se 3 partitë kryesore politike nuk kishin respektuar kriterin e gjinisë (PS në 6 zona zgjedhore, PD në 4 zona zgjedhore, LSI në 4 zona zgjedhore).

Përfaqësimi në jetën publike

92. Administrata publike. Për 2011 rezultojnë 64,9% gra në nivel specialisti, 39.2% gra në nivel të mesëm drejtues, 24.3% gra në nivel të lartë drejtues. Për vitet 2012, 2013 të dhënat janë⁷²:

Kategoria e pozicionit	Viti 2012		Viti 2013	
	Femra	Meshkuj	Femra	Meshkuj
Nivel i lartë drejtues	29%	71%	47%	53%
Nivel i mesëm drejtues	43%	57%	49%	51%
Nivel i ulët drejtues	54%	46%	49%	43%

⁶⁶ Lezhë, Durrës.

⁶⁷ Pukë, Lezhë.

⁶⁸ Shkodër, Fier, Elbasan.

⁶⁹ Burrel, Konispol, Patos

⁷⁰ Njësia nr.1, nr.5

⁷¹ Sanksionet në lidhje me BGJ (neni 175) parashikojnë "mospërmbyshja nga subjekti zgjedhor i detyrimeve mbi kuotën gjinore, në përbërjen e listës, dënohet nga KQZ me gjobë 1,000,000 lekë për zgjedhjet për Kuvendin; 50,000 lekë për zgjedhjet për organet e pushtetit vendor".

⁷² Të dhënat i referohen Këshillit të Ministrave, Ministrive.

Kategoria	% më shumë femra për 2013
Nivel i lartë drejtues	18%
Nivel i mesëm drejtues	6%
Nivel i ulët drejtues	5%
Nivel ekzekutiv	5%

93. Mbrojtja. Përqindja e grave është rritur: 12.3%-2010; 13.6% -2011; 15.2%-2012; 17.7%-2013. Tejkalohej me 2.7% objektivi i vendosur. Prezenca e grave në operacionet paqeruajtëse fillon të jetë e përhershme (1% -1.5 %). Drejtorë në Ministrinë e Mbrojtjes, Forcat e Armatosura- 4 gra (16%)-2 ushtarake (grada kolonel) dhe 2 civile. Shefe të degëve/ sektorëve të Forcave të Armatosura janë 9.3% gra (2.4 % e numrit të përgjithshëm të grave). Përqindja e grave për vitin akademik 2012-2013 rezulton: a) Për oficerët: 20% kolonele; 19.4% nënkolonele; 2% majore; b) Kurset nënoficerë: 12.5% fillestar; 9.78% bazë; 15.2% i avancuar; 16.4% i lartë; 11.2% i instruktorit; c) Gjuhët e huaja: 25.5%.

94. Policia e Shtetit. Nga 9508 punonjës, 1003 janë gra (10.5%). Me grada policore janë 558 gra: 10, nivel i mesëm drejtues (drejtues i parë, drejtues); 208, niveli i parë drejtues (komisar, kryekomisar); 340, nivel zbatues (nëninspektor, kryeinspektor); 2 janë përfaqësuese të minoriteteve; 1 nivel i parë drejtues, 1 nivel zbatues. Në funksione civile janë 445 gra, 1 nga minoritetet.

Drejtësia

95. Të dhëna mbi numrin e grave gjyqtare në gjykatat e shkallës së parë dhe apelit:

- 2009 , 149 gra gjyqtare/355 gjyqtarë.
- 2010 , 150 gra/362 gjyqtarë.
- 2011, 155 gra/359 gjyqtarë.
- 2012 , 160 gra/364 gjyqtarë.
- 2013, 168 gra/371 gjyqtarë.
- 2013, Gjykata Kushtetuese, 2 gra/9 anëtarë.
- 2013, Gjykata e Lartë, 4 gra/16 anëtarë.
- 2013 , Gjykatat e Apelit 3 gra kryetare/ 7; dhe 26 gra/75 gjyqtarë.
- 2013, Gjykatat e Rretheve 4 gra/ kryetarë; dhe 100 gra/200 gjyqtarë.
- 2013, Gjykatat Administrative 7 kryetarë/1 grua; dhe 15 gra/25 gjyqtarë.

96. Të dhëna mbi numrin e grave prokurore.

2009-2010, 85 prokurore gra

2011-2012, 86 gra

2013-2014, 90 gra.

Prokurori i Përgjithshëm ishte grua (deri 2012).

Prokurorët e rretheve 254/77 gra.

Prokurorët e apelit 28/3 gra.

Prokurorët e Krimeve të Rënda 16/3 gra.

Aktualisht në institucionin e Prokurorisë janë 324 prokurorë/90 femra (28) %. Në pozicione drejtuese janë 6 gra/30 (17%). Krahasuar me 2010 numri i grave drejtuese është rritur nga 4-7 (6%).

97. Trupi mësimor shkencor efektiv në arsimin e lartë:

Titujt	Profesorë		Doktorë		Docentë dhe pedagogë pa tituj	
	Burra	Gra	Burra	Gra	Burra	Gra
2010-2011	73	27	44	56	43	57
2011-2012	74	26	52	48	40	60
2012-2013	71	29	53	47	38	62
2013-2014	61	39	49	51	18	82

Neni 8

Përfaqësimi i grave në arenën ndërkombëtare

98. Numri i grave deputete në delegacionet e përhershme parlamentare në Parlamentin Evropian është: 14 anëtarë delegacioni/2 gra; Asamblea Parlamentare e OSBE-së-3 anëtarë/ kryetarja është grua; Asamblea Parlamentare e NATO-s 4 anëtarë/1 grua; Asamblea Parlamentare e KiE 4 anëtarë/1 grua, kryetare e delegacionit; Unioni Ndërparlamentar-9 anëtarë/2 gra; Asamblea Parlamentare për Bashkëpunimin e Evropës Perëndimore-2 anëtarë/1 grua; Delegacioni i përhershëm “Iniciativa e

Evropës Qendrore”- 3 anëtarë/1 grua; Delegacioni i Asamblesë Parlamentare Euro-Mesdhetare-2 anëtarë/1 grua; Asamblea Parlamentare e Frankofonisë- 2 anëtarë/1 grua.

99. Në Ministrinë e Punëve të Jashtme (MPJ) përqindja e grave diplomate është rritur nga 28% (2010) në 36% (2014), në përfaqësitë diplomatike është rritur nga 47.8% (2010) në 50.4% (2014). Prej 2010 është rritur numri i grave në postet drejtuese të MPJ në 10 gra. Në vitin 2014 në poste drejtuese janë 7 gra. Nga 55 përfaqësi diplomatike, 11 drejtohen nga ambasadore femra.

100. Në Forcat e Armatosura (2011), pjesëmarrëse në operacione ndërkombëtare ishin 8 gra. Për herë të parë, çështjet e BGJ kanë zënë vend në Direktivën e Mbrojtjes (2012) ku theksohet edhe përfshirja e grave në stërvitje të përbashkëta (brenda/jashtë vendit), misionet dhe operacionet e paqes, sektorë të tjerë të sigurisë, shpërndarja e drejtë e kurseve, kualifikimeve, shpërndarja më e barabartë e gradave burra/grua, shmangia e roleve tradicionale të grave, përfshirja në çdo funksion, në përputhje me specialitetin, arsimin, gradën.

Neni 9

101. Legjislacioni shqiptar mbi shtetësinë e grave dhe fëmijëve të tyre është tërësisht në përputhje me nenin 9 të Konventës.

Neni 10

Legjislacioni, politikat, masat

102. Kuadri ligjor garanton të drejtën për arsimim shtetasve shqiptarë, të huaj, personave pa shtetësi, pa diskriminim gjinie race, ngjyre, etnie, gjuhe, orientimi seksual, bindjet politike, fetare, gjendja, ekonomike, sociale, moshë, vendbanimi, aftësitë e kufizuara, arsye të tjera. Programi i shkollimit është i njëjtë për të dyja gjinitë, jepen mundësi të barabarta për bursa, ndihmë, konkretisht:

- Ligji nr. 69/29.6.2012 “Për sistemin arsimor parauniversitar” vendosi standarde bashkëkohore, gjithëpërfshirëse në arsimin parauniversitar shqiptar, sipas parimeve/praktikave të vendeve të BE-së.

- Hartimi i planeve mësimore dhe 37 programeve lëndore fëmijët e ngujuar⁷³ (udhëzimi nr. 36/13.8.2013 “Për procedurat për arsimimin e fëmijëve të ngujuar”; udhëzimi nr. 29/2013 “Për procedurat e ndjekjes së arsimit bazë me kohë të pjesshme”). U hartuan planet mësimore, 37 programe lëndore për

- Udhëzimi nr.38/13.08.2013 “Për arsimin e individëve të moshës shkollore në institucionet e përkujdesjes shoqërore”, institucionalizon raportet/procedurat për arsimimin e fëmijëve të këtyre institucioneve.

- Bazuar në Dispozitat Normative⁷⁴, në drejtoritë arsimore rajonale dhe zyrat arsimore janë ngritur dhe funksionojnë komisionet multidisiplinare për vlerësimin e nxënësve me aftësi të kufizuara.

- Udhëzimi nr. 21/8.8.2014 “Për rritjen e ndjekjes së arsimit parashkollor nga fëmijët romë”. Fëmijët romë përjashtohen nga pagesa e depozitës së garancisë në Tiranë, nga pagesat e bordeve të prindërve romë në të gjithë vendin. Drejtoritë/zyrat arsimore shohin me përparësi sigurimin e transportit për fëmijët romë të moshës parashkollore.

- Udhëzimi nr. 34, datë 30.09.2014 “Për kriteret, procedurat e përzgjedhjes, regjistrimit për kandidatët me statusin e të verbrit, të invalidit paraplegjik dhe tetraplegjik, të jetimit, romët dhe egjiptianët, në programet e ciklit të parë të studimeve me kohë të plotë, në programet e studimeve jouniversitare profesionale, në programet e integruara të studimeve të ciklit të dytë, në institucionet publike të arsimit të lartë (2014 – 2015)”.

- Udhëzimi nr. 38 datë 07/10/2014, “Për kriteret e punësimit të mësuesit ndihmës për nxënësit me aftësi të kufizuara në institucionet publike të arsimit parauniversitar”. Risi caktimi i mësuesit ndihmës për fëmijët me nevojë të veçanta në shkollat e zakonshme.

- Vendimi i Këshillit të Ministrave nr.710, datë 29.10.2014 “Për kuotat financiare të ushqimit në mensa, konvikte, bursat e shtetit dhe pagesat e nxënësve e të studentëve, në institucionet arsimore

⁷³ Për 2013-2014 në Shkodër janë 4 nxënës të ngujuar (3 vajza) për ciklin e ulët, 10 nxënës (5 vajza) në ciklin e lartë, 13 nxënës (7 vajza) në arsimin e mesëm. Malësia e Madhe ka 2 nxënës të ngujuar.

⁷⁴Urdhi i Ministrit të Arsimit nr. 343/2013.

publike, për vitin shkollor 2014 - 2015” trajton me përparësi nxënësit/studentët nga shtresat në nevojë, me prioritet vajzat.

- Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 709/5.10.2011 “Për përdorimin e fondeve publike për transportimin e mësuesve dhe të nxënësve që punojnë e mësojnë jashtë vendbanimit” mbulohen shpenzimet për transportin e mësuesve (distanca mbi 5 km nga vendbanimi kthimi brenda ditës), për nxënësit (distanca mbi 2 km).

- Strategjia Kombëtare e Sporteve 2008-2013, inkurajon pjesëmarrjen e grave në aktivitetet sportive, bordet drejtuese sportive, zgjedhjen e femrave në borde në kuotën prej 30% të anëtarëve.

103. Sigurimi i shërbimit arsimor cilësor për të gjithë nxënësit e moshës së detyrimit shkollor, rritja e numrit të nxënësve/studentëve në arsimin e mesëm dhe universitar, është objektiv i MAS. Gjatë 2011-2012 braktisja e femrave ishte 0.40% (kundrejt 0.45% e një viti më parë); në arsimin e mesëm u regjistruan 91% e nxënësve që përfunduan arsimin 9-vjeçar (47% vajza).

- Në zbatim të “Planit Kombëtar për braktisjen zero 2009-2013”, jepet përparësi arsimimit të nxënësve të moshës së detyrimit shkollor të grupeve në nevojë, fëmijëve romë, egjiptianë, fëmijëve me aftësi të kufizuara, mbështetjes së vajzave të këtyre grupeve. Nga 2010 MAS po krijon bazën e të dhënave të arsimit për nxënësit romë, egjiptianë; me aftësi të kufizuara; sipas gjinisë, vendndodhjes, kategorisë së paaftësisë, me qëllim marrjen e masave konkrete.

MAS ka ndërmarrë politika subvencionimi të teksteve shkollore për nxënësit e grupeve në nevojë. Nga kompensimi i blerjes së teksteve shkollore, përfitojnë rreth 120 mijë nxënës (50% vajza)⁷⁵. Prej vitit 2011 fëmijët romë në arsimin e detyruar i marrin tekstet shkollore falas në shkollën ku janë të regjistruar. Në 2012, u pajisën 3231 nxënës; 2013, 3370 nxënës.

- MAS ka hartuar 27 programe për pakicat kombëtare, ka ndërtuar platforma të veçanta pune për ngritjen e shërbimit psiko-social në njësitë arsimore vendore për nxënës djem/vajza; krijimin e profesionistëve të mirëfilltë të arsimit special. Në kurrikulat universitare (programet 3-vjeçare, master) përfshihen leksione, kapituj të veçantë për arsimin special në fakultetet e mësuesisë; janë krijuar degë mbështetëse për aftësinë e kufizuar pranë Fakultetit të Mjekësisë.

Niveli i edukimit

104. Të dhënat e Censurit 2011 tregojnë tendencë rritëse të nivelit arsimor të popullsisë, sidomos tek femrat. Arsimi parashkollor (3-5 vjeç). Nga 2010-2011 deri në 2013-2014, përqindja e vajzave në kopshte është 47.1% dhe regjistrimi i tyre për 2013-2014 është 47.6% (rritur me 0.5%). Udhëzimi nr.21/2014 i Ministrisë së Arsimit dhe Sporteve (MAS) për rritjen e ndjekjes së arsimit parashkollor nga fëmijët romë, trajton me përparësi regjistrimet e tyre në kopshte, i përjashton nga detyrimet financiare dhe krijojnë lehtësi në ndjekjen e kopshtit pranë zonave të tyre të banimit.

105. Nxënësit (në mijë) në shkolla:

Programi	2008 - 2009		2010-2011		2012-2013		2013-2014	
	meshkuj	femra	meshkuj	femra	meshkuj	femra	meshkuj	femra
Mesëm	51	49	54	46	54	46	52.5	47.5
Cikli 9-vjeçar	51	49	52	48	52	48	52.7	47.3
Fillor	52	48	53	47	53	47	52.6	47.4

106. Arsimi i lartë. Në fakultete të ndryshme, raporti femra-meshkuj është i ndryshëm. Femrat në arsimin me kohë të plotë, kohë të pjesshme, për 2012-2013 55.7%; 83.6% të studentëve në edukim, 69% në shëndetësi; 65.3% në shkenca humanitare dhe arte; 49.7% në shkenca natyrore; 55.8% në shkenca sociale, biznes, drejtësi.

Femra të diplomuara gjatë 2012-2013 janë: 64% cikli I (bachelor); 66.6% master profesional; 71.4% master shkencor.

107. Niveli arsimor i popullsisë mbi 25 vjeç (%)

Grupmoshat	25-39		40-64		mbi 65	
	meshkuj	femra	meshkuj	femra	meshkuj	femra

⁷⁵ Sipas vendimit të Këshillit të Ministrave nr.107/ 10.02.2010 “Për botimin, shtypjen, shpërndarjen, shitjen e teksteve shkollore, të sistemit arsimor parauniversitar”, ndryshuar vendimit të Këshillit të Ministrave nr.212/16.3.2011.

S'kanë ndjekur asnjëherë shkollën	3	2	2	2	7	21
Arsim fillor	2	2	4	8	34	44
Arsim 9-vjeçar	45	49	40	47	28	22
Arsim i mesëm	34	36	42	34	19	10
Arsim i lartë	15	21	12	10	11	3

108. Aftësia e lexim-shkrimit e personave mbi 15 vjeç rezulton 98.4% për meshkujt, 96.1% për femrat.

109. Mësueset femra përbëjnë mbi 61% në arsimin e mesëm; mbi 70% në arsimin 9-vjeçar. Gra mësuese në qytet -61.6% (2009-2010); 62.2% (2010-2011); 62.5% (2011-2012). Në zonat ruralet 51.1%, 51.9%, 53% (2010, 2011, 2012). Në arsimin e lartë, dy vitet e fundit femrat docente, pedagogë pa tituj janë në numër më të madh⁷⁶.

110. Arsimimi i PAK.Sipas Censusit 2011, 55,6% e popullsisë mbi 15 vjeç me aftësi të kufizuar kanë përfunduar arsimin bazë; 3,3% arsimin e lartë, pasuniversitar; 24,3% nuk e kanë ndjekur asnjëherë shkollën. 1,9% e popullsisë mbi 15 vjeç që kanë ndjekur/janë duke ndjekur shkollën janë pa diplomë, (59,6% femra). Ky kufizim rritet me rritjen e moshës. Për 2013-2014 në shkallë vendi, janë regjistruar 2410 fëmijë në kopshte, shkolla normale të arsimit parauniversitar 1013 fëmijë me paaftësi mendore; 465 fizike; 298 pamore; 126 dëgjimore; 505 fëmijë autikë). Në ndërtimin, rehabilitimin e infrastrukturës shkollore po krijohen mundësitë për të lehtësuar përfshirjen kopshte, shkolla të fëmijëve me aftësi të kufizuara.

Eliminimi i diskriminimit në arsim

111. MAS punon vazhdimisht për rishikimin e kurrikulave, teksteve nga këndvështrimi gjinor, eliminimin e qëndrimeve përjashtuese, inferiore ndaj vajzave, eliminimin e diskriminimit të tërthortë.

- Integrimi gjinor. Programi “Arsimi universitar” përfshin nxitjen/aplikimin e kuotave për të sjellë vajzat/ djemtë në degë studimi jotradicionale. Në universitetet publike të vendit janë rishikuar kurrikulat e përgatitjes fillestare të mësuesve.Në degët e Shkencave Sociale dhe Mësuesisë zhvillohen lëndë, module të veçanta për BGJ, programe të veçanta studimi të përgatitjes së nëpunësve gjinorë në nivelin "Bachelor", "Master". Në 2012 filluan studimet në Shkollën Bazë të Policisë 20 kursantë (50% gra). Në dhjetor 2013, u rihap konkurrimi për Shkollën Bazë të Policisë “Patrullë e Përgjithshme”, pati 10.000 aplikime (1400 gra), u finalizuan 1000 aplikues (500 gra). Gjatë 2012 për Forcat e Armatosura nën uniformë, 596 aplikantë (46 gra ose 7.71%), fituan 30 gra 11.2%, me arsim të lartë 26.6%. Për 2013, 560 aplikantë (41 gra -7.32%), fituan 8 gra (5.6%), 50% me arsim të lartë.

- Në sporte: Prej 2009, Federata Shqiptare e Futbollit organizon kampionatin e Futbollit për femra (10 ekupe). Është krijuar ekipi përfaqësues i Shqipërisë në futbollin për femra (2011), hartohet projekti për përfshirjen e futbollit edhe për femrat në sistemin arsimor fillor. Prej 2010 organizohet “Festival Graff Roots” (6 qytete, pjesëmarrës 400-500 fëmijëve/të rinj, ekupe meshkuj/femra/mikse). Femrat përfshihen në kampionatet kombëtare në basketboll, voleyboll, not, shah, në poste drejtuese (federatat e notit, të shahut, gjimnastikës, karatesë).

- Gjatë 2011, u rishikuan 96 kurrikulave lëndore (klasa 1-9): lënda gjuhë shqipe, lëndët shoqërore, artistike, sportive, për tematikat mbi historinë, kulturën rome. Rreth 300 mësues (Korçë, Gjirokastrë) janë informuar për integrimin e gjuhës, kulturës, traditës rome dhe egjiptiane në kurrikulat e arsimit bazë. Hartimi dhe botimi i paketës së moduleve (manuali) “Historia, kultura rome dhe përfshirja e saj në kurrikulën shkollore”. Funksionon Departamenti i Gjuhëve Sllave, Ballkanike pranë Universitetit të Tiranës, Departamenti i Gjuhës, Letërsisë, Qytetërimit Grek pranë Universitetit të Gjirokastrës.

- Sipas udhëzimit nr.40/13.10.2014 “Kriteret dhe procedurat e përzgjedhjes, regjistrimit për kandidatët me statusin e të verbrit, invalidit paraplegjik/tetraplegjik, të jetimit, rom, egjiptian në programet e ciklit I-rë të studimeve me kohë të plotë”, kandidatët mund të aplikojnë direkt në MAS, për 65 kuotat për 2015.

⁷⁶Referim neni 7.

112. Legjislacioni shqiptar ndalon diskriminimin në fushën e punësimit, veprimtarisë profesionale dhe përfitimeve nga sigurimet shoqërore. Kushtetuta, Kodi i Punës, Ligji për Mbrojtjen nga Diskriminimi, LBGJ, etj. përfshijnë parimin e mosdiskriminimit, të barazisë e të trajtimit të barabartë si për burrat dhe gratë në marrëdhëniet e punësimit, shpërblimit të barabartë.⁷⁷ Ndryshimet në ligjin nr. 7703/11.5.1993 “Për sigurimet shoqërore në RSH” me ligjin nr. 104/31.7.2014, parashikojnë:

- Rritjen graduale të moshës së daljes në pension për gratë me dy muaj në vit, për të arritur në 63 vjeç 2032. Në 2032 moshë e daljes në pension për burrat do të rritet me një muaj në vit dhe për gratë me dy muaj në vit duke synuar barazinë e moshës për të dyja gjinitë në 67 vjeç, në vitin 2056⁷⁸. Përmirësimin e mënyrës së llogaritjes së pensioneve për nënat me shumë fëmijë, pensionet familjare, duke përcaktuar si moshë për përfitimin e pensionit nga bashkëshortët, moshën e daljes në pension.

- Ngritjen e skemave profesionale që i japin mundësinë çdo personi të kontribuojë për rritjen e të ardhurave në pleqëri.

- Të drejtën e babait për të marrë kujdes fëmije të pagueshëm, nëse këtë të drejtë nuk e ushtron, nuk ka kushte për ta përfutur nëna.

- Pas 2015 e ardhura për barrë lindje për gratë e siguruara si të vetëpunësuar në bujqësi të llogaritet bazuar në pagën mbi të cilën janë paguar kontributet, që është e njëjtë si në qytet.

1. Ligji nr.152/2013 “Për nëpunësin civil” aktet nënligjore në zbatim, bazuar në parimet e shanseve të barabarta, mosdiskriminimit, profesionalizmit, transparencës, qëndrueshmërisë.

2. Vendimi i Këshillit të Ministrave nr.143/12.3.2014 “Për procedurat e rekrutimit, përzgjedhjes, periudhës së provës, lëvizjes paralele e ngritjes në detyrë për nëpunësit civilë të kategorisë ekzekutive, të ulët, të mesme drejtuese”.

Rishikimi i Kodit të Punës në proces

113. Prej 2010 MMSR-ja punoi duke zgjeruar rrethin e aktorëve, reflektoi vërejtjet/rekomandimet e Komitetit të Ekspertëve të ILO-s, Komitetit Evropian të të Drejtave Sociale për përafrimin me *acquis communautaire*, ka marrë në konsideratë rekomandimet e Komitetit CEDAW për barrën e provës mbi ngacmimin seksual. Për gratë dhe barazinë gjinore, draft-kodi parashikon: zëvendësimin e termit “seks” me “gjinë”; shton si shkaqe të mosdiskriminimit edhe orientimin seksual, identitetin gjinor; parashikon masa për gratë shtatzëna, nënat me fëmijë në gji.

114. Për shqetësimin seksual në vendin e punës LBGJ, ligji për mbrojtjen nga diskriminimi parashikon rregulla, sanksione të veçanta. Draft-Kodi i Punës për këtë çështje synon përpunimin e përkufizimit të shqetësimit seksual me atë të direktivës së BE mbi trajtimin e barabartë. Lidhur me barrën e provës parashikon: “Kur çështja paraqitet për shqyrtim në gjykatë dhe paditësi paraqet fakte nga të cilat mund të pretendohet se është diskriminuar, i padituri duhet të provojë se nuk është shkelur parimi i trajtimit të barabartë, apo se ka pasur cenim të parimit të trajtimit të barabartë.”

Tregu i punës-punësimi

115. Sipas të dhënave të Anketave të Forcave të Punës (AFP) 2012, 2013 të punësuar gjithsej në 2012 ishin: 1.117 mijë persona; 2013 ishin 1.024 mijë, ku femrat përbënin respektivisht 43,9% dhe 45%. Shkalla e punësimit për femrat në moshë 15-64 vjeç ishte 49,5% (2012); 43,1% (2013). Për meshkujt respektivisht 63,2%, 57,3%. Nga analiza sipas sektorëve të ekonomisë, në sektorin privat jo-bujqësor, të punësuarit meshkuj përbëjnë 69,2 % (2012); 66,6% (2013). Në sektorin privat bujqësor femrat përbëjnë 54% (2012); 54,4% (2013). Në sektorin shtetëror, femrat përbëjnë 43,9% (2012); 48% (2013). Analiza e punësimit sipas grup-profesioneve (2012) tregon se për disa grup-profesione ka diferenca të dukshme në punësimin e meshkujve dhe femrave. Në grupin e ligjvënësve, nëpunësve të lartë dhe drejtuesve: 14.6% janë femra dhe 85,4% meshkuj. Në grup-profesionet “Punëtorë të shërbimeve, shitblerjeve dhe dyqaneve” femrat përbëjnë 37,7% të të punësuarve ndërsa meshkujt

⁷⁷Kuadri i plotë ligjor mbi këtë nen është dhënë në Raportin III.

⁷⁸Bazuar mbi analizën e ndryshimeve demografike, faktit që, për shkak të nivelit më të lartë të jetëgjatësisë, femrat gëzojnë pension më gjatë, në disbalancë me raportin e shumës së kontributeve të paguara shumës së përfutur si pension. Rritja graduale e moshës së daljes në pension për gratë do të ulë shpenzimet për pension, do të shmangë diskriminimin e deritanishëm, në plotësim të rekomandimeve të BE dhe harmonizim me vendet e tjera të rajonit dhe Europës.

62,3%. Në Shëndetësi dhe Arsim femrat zënë peshën më të madhe të të punësuarve përkatësisht 66,9% dhe 68,3% (2012) dhe 68,2% dhe 72,4% (2013). Në ndërtim, transport telekomunikacion meshkujt përbëjnë 92,8 % dhe 87,7 % të të punësuarve (2012); 97,3% dhe 80,5% (2013).

Papunësia

116. Sipas AFP 2012 rezultojnë të papunë 173.420 persona, 38,8% femra; r 2013 rezultojnë 194 mijë persona, (37,2% femra). Shkalla e papunësisë për femrat e grupmoshës 15-29 vjeç është 21,4%; për grupmoshën 30–64 vjeç është 9,7%, respektivisht 23,6%, 11,2%. (2013). Shkalla e papunësisë për meshkujt e grupmoshës 15-29 vjeç është 27,4%, për grupmoshën 30-64 vjeç është 10,2% (2012), respektivisht 29,7%, 14,6% (2013).

Politikat për punësimin e grave

117. Politikat e punësimit për 2010-2013 fokusoheshin në zhvillimin e tregut të punës, nxitjen e punësimit, si komponentët kryesorë të politikave shtetërore për rritjen e nivelit të punësimit, reduktimin e varfërisë. (Strategjia Kombëtare e Punësimit dhe Formimit Profesional, 2007- 2013).

118. Qeveria në programin 2013 – 2017 fokusohet te punësimi, zhvillimi cilësor i forcës së punës, në përputhje me vizionin, direktivat e BE, Strategjisë Europiane 2020, kriterëve për integrimin evropian të Shqipërisë. Strategjia Kombëtare për Punësim dhe Aftësitë 2014-2020 (në proces miratimi) synon identifikimin, hartimin e politikave nxitëse të punësimit dhe formimit profesional të forcës së punës, për hapjen e vendeve pune cilësore, mundësi për aftësi, gjatë të gjithë ciklit të jetës, mundësi PuPa të formohen profesionalisht, punësohen.

A) Politikat aktive:

Ndërmjetësimi për punë, Këshillimi dhe orientimi për profesion dhe punësim

119. Gjatë periudhës 2010-qershor 2014 të punësuarit nëpërmjet ndërmjetësimit nga Shërbimi Kombëtar i Punësimit (SHKP) në shkallë vendi janë rreth 12 mijë persona (mesatarisht 50% femra).

PuPa të punësuar:

Vitet	2010	2011	2012	2013	Qershor 2014
Gjithsej	12.317	12.748	12.965	12.241	8865
Femra në % ndaj totalit	51.5	48.3	55.0	50.1	50.2

Nëpërmjet këshillimit dhe orientimit për profesion dhe punësim, u kushtohet kujdes grupeve të veçanta, të përcaktuara në ligj dhe në akte nënligjore, si dhe duke respektuar BGJ.

PuPa që përfitojnë këshillim/orientim për profesion dhe punësim:

Vitet	2010	2011	2012	2013	Qershor 2014
PuPa (në mijë)	143	142	141.8	144.4	143.3
Femra (në mijë)	72.9	73.8	73.00	74.6	73.5

Nga analiza e shkallës së papunësisë në vite sipas gjinisë, megjithëse diferenca mes meshkujve dhe femrave ka ardhur duke rënë, tregu i punës reflekton pabarazi gjinore në punësim. Të dhënat administrative për papunësinë tregojnë se kjo diferencë ishte mesatarisht 5% (2000-2010), 3% (2011). Në 2013 shkalla e papunësisë sipas gjinisë është 9,3% për meshkujt; 13,7 % për femrat. Gjatë 2010-2013, papunësia është rritur tek meshkujt, ulur tek femrat.

120. Programet e nxitjes së punësimit:

Po zbatohen 6 programe:

- “Programi i nxitjes së punësimit nëpërmjet formimit në punë”⁷⁹ mbështet PuPa në marrjen e profesionit në vendin e punës, mundësinë e punësimit në të njëjtin subjekt.

- “Programi i nxitjes së punësimit të PuPa në vështirësi”⁸⁰: PuPa punësohen për 12 muaj, duke siguruar mbështetjen për punësimin e plotë të tyre.

- Programi “Për masën e financimit, kriteret dhe procedurat e zbatimit të programeve të praktikave profesionale për PuPa, që mbarojnë arsimin e lartë, brenda apo jashtë vendit”⁸¹ siguron marrjen e praktikës profesionale në ambientet e punës, ku studentët aftësohen, përfitojnë shkathtësitë e profesionit të studiuar.

- “Programi i nxitjes së punësimit të femrave nga grupet e veçanta”, vendimi i Këshillit të Ministrave nr.27/11.1.2012, i ndryshuar, mbështet financiarisht punëdhënësit që punësojnë PuPa femra nga grupet e veçanta për një periudhë 1 vjeçare, duke ofruar 100% financim sigurimet e detyrueshme shoqërore dhe shëndetësore të pjesës së punëdhënësit dhe 4 paga mujore minimale gjatë periudhës së programit.

- Programi i nxitjes “Për masën e financimit, kriteret dhe procedurat e zbatimit të programit të nxitjes së punësimit të PuPa të rinj”; Mbështetja dhe orientimi i PuPa të grupmoshës së re nga 16-30 vjeç, për punësimin⁸².

- “Programi i nxitjes së punësimit të personave me aftësi të kufizuar”, vendimi i Këshillit të Ministrave nr.248/30.4.2014: punëdhënësi që punëson me kontratë me kohëzgjatje njëvjeçare PuPa PAK, përfiton financim për një vit në masën 100%, të sigurimeve të detyrueshme shoqërore të pjesës së punëdhënësit; financim për 6 muaj, në masën 100% të pagës minimale në shkallë vendi, 6 muaj 50% të pagës minimale në shkallë vendi; financim për përshtatjen e vendit të punës për PAK (përshtatja e arsyeshme); përgatitje thelbësore për punën deri në masën 100.000 lekë, jo më shumë se 200.000 lekë, nëse punëson më shumë se dy persona.

121. Numri i pjesëmarrësve në këto programe

Vitet	2010	2011	2012	2013	6-mujori I-rë 2014
PuPa gjithsej	1757	1170	919	834	3078
Femra (rreth 70%)	1229	757	658	521	2155

122. Programet e nxitjes së punësimit financohen plotësisht nga buxheti i shtetit, me fonde që i alokohen MMSR çdo vit. Për periudhën 2010-2013 fondet ishin të limituara (90 milion lekë çdo vit; 2014 janë trefishuar 270 milion lekë.

3-Programi i formimit profesional

123. Qeveria mbështet krijimin e kapaciteteve për formim profesional në sasi, cilësi, nëpërmjet zhvillimit të sistemit të arsimit, formimit profesional publik, i cili në kuadër të reformave të ndërmarra aktualisht, kalon nën përgjegjësinë e MMSR-së, duke formuar një sistem unik. Kjo qasje do të

⁷⁹Vendimi i Këshillit të Ministrave nr.47/16.01.2008, i ndryshuar.

⁸⁰ Vendimi i Këshillit të Ministrave nr.48/16.01.2008 i ndryshuar: Të papunët afatgjatë, personat që përfitojnë ndihmë ekonomike; personat që përfitojnë pagesë papunësie; personat që hyjnë për herë të parë në tregun e punës (18-25 vjeç), personat mbi 45 vjeç me arsimi i mesëm, ekuivalent të tij, PAK, personat nga komuniteti rom, emigrantët e kthyer me probleme ekonomike.

⁸¹Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 873/27.12.2006, i ndryshuar.

⁸²Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 199/11.01.2012 i ndryshuar.

kontribuojnë në zhvillimin e aftësisë cilësor profesional të forcës së punës, me fokus të rinjtë, gratë, grupet në nevojë.

124. Formimi profesional mundëson integrimin, riintegrimin në tregun e punës të PuPa, nëpërmjet 10 qendrave të punësimit, formimit profesional (QFPF), (njëra prej tyre është qendër e lëvizshme. QFPF ofrojnë kurse të afat-shkurtra (4-6 javë), afatgjata (deri në shtatë muaj), kryesisht për individët e papunë (të regjistruar në SHKP ose jo), janë të hapura edhe për punëtorët dhe studentët, në varësi të nevojave të tyre për kualifikim. Deri nëntor 2013 është aplikuar reduktimi i tarifës së regjistrimit prej 50%, për PuPa të regjistruar në zyrat e punësimit; tarifa falas për grupet në nevojë (romë, jetimë, PAK, vajzat/gratë e trafikuar, personat që kanë vuajtur dënimin me burgim). Nga dhjetori 2013 tarifa falas aplikohet për gjithë PuPa, bazuar në urdhrin e Ministrit (MMSR) nr.286/16.12.2013 “Për tarifat e sistemit të formimit profesional publik”. Në vitin 2012 numri i individëve që ndoqën kurse në QFPF ishte 25% më i lartë se 2009. Afërsisht 54.5% e pjesëmarrësve ishin të rinj të moshës nën 25 vjeç; mbi 53% ishin femra.

Numri i të certifikuarve në QFPF

Vitet	2010	2011	2012	2013	Qershor 2014
Gjithsej	8485	8531	8357	8884	5212
Femra	4515	4751	3798	3898	2503
PuPa	911	1041	1045	1119	893

B) Programet pasive të tregut të punës /programi i pagesës së papunësisë

125. Sigurojnë mbështetjen me të ardhura të të papunëve në momentin e daljes së tyre si të tillë, duke synuar krijimin e kushteve për rikthimin e tyre në tregun e punës. Në 2013 është shënuar numri më i vogël i përfutuesve në 14 vitet e fundit ndërkohë që numri total i PuPa për këtë vit ka qenë në rritje. Ky fakt përforcon konstatimin, që rritja e numrit të PuPa të regjistruar ka ardhur si rezultat i promovimit të fortë të bërë kohëve të fundit për shërbimet që ofrohen, hapjes së zyrave të reja moderne të punës.

PuPa në pagesë papunësie

Vitet	2010	2011	2012	2013
Gjithsej	9265	9367	8861	7887
Femrat në %	51	50	49	49
Meshkujt në %	49	50	51	51

E drejta për shpërblim të barabartë

126. Legjislacioni shqiptar nuk është diskriminues, mbi shpërblimin e barabartë midis burrit dhe gruas, pagat caktohen për vende pune, pa dallim gjinie. Duke pasur parasysh rëndësinë e parimit të shpërblimit të barabartë për punë me vlerë të barabartë, është punuar për përmirësimin e legjislacionit ekzistues për zbatimin e këtij parimi. Në Draft-Kodin e Punës mbi këtë parim janë bërë disa propozime për ndryshime.

127. INSTAT-i, në bashkëpunim me MMSR-në, ⁸³prezantuan (dhjetor 2011) studimin “Për përdorimin e kohës 2010-2011 në Shqipëri”, mbi punën e papaguar të grave. Nga studimi rezultoi se femrat kalojnë shumë më tepër kohë duke kryer punë të papaguar, për sa i përket numrit të orëve, minutave, përqindjes të personave që kryejnë punë të papaguar në një ditë mesatare. Lidhur me punën e paguar dhe të papaguar (puna totale), kontributet e grave në kohë e tejkalojnë kontributin e burrave me afërsisht dy orë/ në një ditë mesatare. Grupi i vetëm që shpenzon më shumë orë në punë totale është ai i femrave në zonat rurale.

Sigurimet shoqërore

128. Skema e sigurimit vullnetar⁸⁴ si pjesë e sigurimit shoqëror të detyrueshëm u krijua për të

⁸³Mbështetur nga SIDA, UNFPA dhe UN WOMEN.

⁸⁴Në ligjin nr. 7703/11.05.1993 “Për sigurimet shoqërore në Republikën e Shqipërisë” (i ndryshuar), neni 3 “Sigurimi shoqëror vullnetar” dhe rregulloren nr. 4/25.5.2009 “Për sigurimin vullnetar në Institutin e Sigurimeve Shoqërore”

ofruar mundësinë, zgjeruar hapësirën e mbulimit me sigurim shoqëror të personave që për shkak të ndryshimeve pas viteve 90 mbetën pa punë (pavarësisht përkatësisë së gjinore). Sigurimi vullnetar është një mundësi për mbulimin, plotësimin e periudhave të prapambetura me sigurim shoqëror, si për gratë shtëpiake apo ato që në një moment të caktuar dalin papunë, edhe për gratë shqiptare në emigracion, që në përqindje të lartë punojnë në tregun informal të punës. Në funksion të mbulimit me sigurim vullnetar, janë zhvilluar edhe fushata ndërgjegjësuere.

Marrëveshjet dypalëshe

129. Vazhdon bashkëpunimi me shtetet fqinje, si Italia për përfshirjen e emigrantëve shqiptarë në skemën e sigurimit vullnetar, informimin e tyre mbi periudhat kontributive në Shqipëri. Në kuadër të detyrimeve që burojnë nga MSA-ja me BE-në, aderimit në instrumentet ligjore ndërkombëtare në fushën e mbrojtjes shoqërore, rregulloreve nr.1408/71; nr.883/2004 të Parlamentit Europian dhe Këshillit, MMSR-ja ka intensifikuar përpjekjet për zgjerimin e procesit të koordinimit të skemave të mbrojtjes shoqërore, në mbrojtje të të drejtave të emigrantëve shqiptarë jashtë vendit dhe shtetasve të huaj në Shqipëri (pavarësisht përkatësisë gjinore). Aktualisht është miratuar marrëveshja dypalëshe për mbrojtjen shoqërore me Belgjikën. Janë në proces negociimi marrëveshja me Luksemburgun, me Maqedoninë, me Hungarinë, me Çekinë, me Rumaninë dhe me Kanadanë.

Siguria dhe shëndeti në punë

130. Në Kodin e Punës janë parashikuar rregulla të veçanta për mbrojtjen e gruas punëtore lidhur me punët e rënda. Nuk ka parashikime ligjore që ndalojnë punën e natës për gratë. Ndalohej puna e natës vetëm për gratë shtatzëna. Me rishkrimin e Kodit është propozuar ndryshimi në përputhje me nenin 6 të Konventës nr.171 “Për punën natën 1990”, për përjasje më të përgjithshme për mbrojtjen e grave gjatë, pas shtatzënisë.

131. Ligji nr. 10237/18.2.2010 “Për sigurinë dhe shëndetin në punë” përcakton: kur ekspozimi ndaj agjentëve të rrezikshëm, proceseve apo kushteve të punës përbën një rrezik për sigurinë, shëndetin apo ka efekt mbi shtatzëninë dhe ushqimin e fëmijës më gj, punëdhënësi duhet të marrë masa për eliminimin e rrezikut ose të përshtatë vendin e punës.

Në zbatim të tij, në rregulloret e të gjitha ministrive, ku përfshihet dhe siguria e shëndeti në punë, janë parashikuar dispozita të veçanta për mbrojtjen e gruas, grave shtatzëna dhe nënave me fëmijë në gj.

132. Gjatë muajit qershor 2014, është punuar për hartimin e draft-vendimi i Këshillit të Ministrave që transpozon direktivën e Këshillit 92/85 EEC-ja “Mbi paraqitjen e masave për të inkurajuar përmirësimin e sigurisë dhe shëndetit në punë për punëtoret shtatzëna dhe punëtoret të cilat sapo kanë lindur ose janë me fëmijë në gj”⁸⁵, ku përcaktohen masat dhe standardet minimale që duhet të ndërmerren. Në të gjitha marrëveshjet kolektive të punës në nivel degë-profesioni, të depozituara në MMSR janë referencat ligjore përkatëse për mbrojtjen e grave shtatzëna dhe nënave me fëmijë në gj.

Inspektimet në punë – puna informale

133. Inspektoriati Shtetëror i Punës (ISHP) (në 12 degë rajonale), ushtron kontroll në subjektet ekonomike të licencuara në territorin e RSH-së, mbi zbatueshmërinë e legjislacionit në fuqi, duke përfshirë: marrëdhëniet, kushtet, sigurinë në vendin e punës. Nga kontrollet/rikontrollet në subjektet private në ekonominë formale (që raportohet në tatim-taksa për procedura të mëtejshme) rezulton:

Për periudhën 2010-2014 janë evidentuar: 4491 punëmarrës të pasiguruar (45% femra) në 54,524 subjekte të kontrolluara me 567,631 punëmarrës.

Nga një këndvështrim i shkurtër vihet re se punojnë të pasiguruar më shumë punëmarrës

përcaktohen rastet se kur personat kanë të drejtë të bëjnë sigurimin vullnetar, përfitimet dhe mënyrat e realizimit. Të drejtën për të bërë sigurim vullnetar e gëzon shtetasi shqiptar që banon brenda apo jashtë territorit të RSH-së që ka mbushur moshën 18 vjeç.

⁸⁵Me asistencën e ILO-s, në kuadër të projektit IPA 2010,

meshkuj (73%) sesa femra (37%). Në ndërmarrjet prodhuese janë 67.6% punëmarrëse femra të pasiguruara.

Neni 12

134. Legjislacioni shqiptar nuk është diskriminues në fushën e kujdesit shëndetësor dhe garanton, mbi bazën e barazisë së burrit dhe gruas, të drejta, mundësi për të përfituar shërbime mjekësore, shërbime të planifikimit familjar.

Është licencuar ofrimi i shërbimeve shëndetësore nga sektori privat për: laboratorë (mikrobiologjikë, klinik-biokimik, gjenetik, dentar, optik), kabinete mjekësore, klinika/kabinete stomatologjie, qendra mjekësore, shërbime të tjera kurative, shërbime ekspertizë dhe ndërhyrëse higjeno-sanitare, shërbim spitalor, prodhim, tregtim me shumicë i barnave.

Masat ligjore dhe politikat

135. Ndryshimet në ligjin “Për mbrojtjen e shëndetit nga produktet e duhanit” (76/2014), ligji “Për barnat dhe shërbimin farmaceutik” (105/2014), ligji “Për pajisjet mjekësore” (89/2014), ligji “Për Urdhrin e Mjekëve” (123/2014), ndryshimet në ligjin “Për Urdhrin e Infermierit” (124/2014), ligji “Për Urdhrin e Stomatologut” (127/2014) etj., ndikojnë në përmirësimin e kujdesit shëndetësor për gruan dhe pse nuk e targetojnë specifikisht atë. Vlen të evidentojmë zbatimin e strategjive kombëtare për: “Sigurimin e kontraktivëve”, “Parandalimin e HIV/AIDS”, “Shëndetin publik dhe promocionin shëndetësor”, “Zhvillimin e sistemit shëndetësor shqiptar (strategji afatgjatë)”; “Transfuzion gjaku të sigurt”, “Menaxhimin e sëmundjeve të lindura të gjakut”, “Parandalimin dhe minimizimin e dëmeve alkool-lidhura (2011-2015)”; Planin e Veprimit për Zhvillimin e Shërbimeve të Shëndetit Mendor 2013 – 2022, etj. Për periudhën 2010-2014, buxheti i shëndetësisë është rritur çdo vit me 7%.

Në kuadrin e fushatës kundër korrupsionit në shërbimin spitalor (2014-2015), me urdhër të Ministrit nr. 421/1.10.2014 “Për mbikëqyrjen e institucioneve të kujdesit shëndetësor” janë ngritur 6 grupe monitorimi dhe mbikëqyrjeje.

Përmirësimi i kujdesit shëndetësor për gratë

136. Kujdesi parësor i shëndetit të gruas në zonat urbane, ofrohet përmes konsultoreve të gruas, që sigurojnë shërbimet kryesore parandaluese dhe kontrollin e sëmundjeve, promovimin shëndetësor, shëndetin riprodhues, planifikimin familjar, kujdesin antenatal dhe postnatal të nënës, ushqyerjen, parandalimin e HIV/AIDS-it, kaceret e traktit riprodhues, këshillimi për menopauzën, etj.

137. Në zonat rurale kujdesi ofrohet nëpërmjet qendrave shëndetësore, ambulancave të fshatit, nga mjekët e familjes, infermieret dhe mamitë/infermiere. Shërbimet për kujdesin para/pas lindjes, lindjen, planifikimin familjar, testimi për HIV/AIDS janë falas. Kujdesi për shëndetin e gruas është pjesë e veçantë e “paketës bazë të shërbimeve në kujdesin shëndetësor parësor”, që përfshin ofrimin e shërbimeve cilësore.

138. Shërbimet specifike për mbrojtjen e shëndetit të grave të ofruara nëpërmjet rrjetit të këshillimoreve të gruas, në të gjithë vendin, bazohen në udhërrëfyes ndërkombëtar për mbrojtjen e shëndetit. Synimi kryesor mbetet kalimi nga mjekësia kurative drejt asaj parandaluese dhe ndërgjegjësimi i grave për ruajtjen e shëndetit. Informacioni mbi kujdesin shëndetësor për meshkujt dhe femrat jepet në shërbimet publike të ofruara nga MSH-ja. Përmirësimi i shërbimeve të këshillimoreve të nënës dhe fëmijës është pjesë e reformës së sistemit shëndetësor. Gjatë periudhës 2011-2012, maternitetet në 16 rrethe të vendit janë pajisur me sete aparaturash mjekësore bashkëkohore, si ndërhyrje efikase infrastrukturore që ul mortalitetin foshnjor, amtar. Janë përpiluar 15 protokolle klinike kombëtare për obstetrikën, neonatologjinë, 27 protokolle klinike për pediatri⁸⁶. Prej 2011 po punohet për zhvillimin e standardeve, udhëzuesve, protokolleve për shërbimet në kujdesin shëndetësor parësor. Në 2013, MSH-ja⁸⁷ miratoi udhërrëfyesit për kujdesin para/pas lindjes për gruan, fëmijën, ushqyerjen, mirërritjen, zhvillimin e fëmijës. Janë miratuar treguesit për monitorimin e performancës për shërbimet e këshillimoreve të nënës, fëmijës në

⁸⁶Akredituar nga Qendra Kombëtare e Akreditimit dhe Cilësisë.

⁸⁷Mbështetur nga UNICEF.

kujdesin shëndetësor parësor⁸⁸.

139. Nëpërmjet iniciativës “Spitalet mike të fëmijës”⁸⁹ në maternitete janë marrë masa për ushqyerjen me gjë, si ndërhyrje që ndikon ndjeshëm në parandalimin e vdekshmërisë foshnjore dhe amtare. Gjatë 2010-2013 u zbatua programi i përbashkët për zvogëlimin e kequshqyerjes tek fëmijët⁹⁰, për parandalimin, adresimin e kequshqyerjes, pasigurisë ushqimore te nënat, fëmijët, si grupe me rrezik të lartë.

140. Në 2011 përfunduan modulet e integruara të trajnimit mbi ushqyerjen e gruas shtatzënë dhe të fëmijës, që mbështeten në evidencat bashkëkohore për ushqyerjen. Në 2012 u zhvillua fushata ndërgjegjësuere mbi reduktimin e kequshqyerjes së gruas para konceptimit, gjatë/pas shtatzënisë dhe përmirësimit të praktikave të ushqyerjes së fëmijëve.

141. Gjatë 2012-2013 u zbatua projekti⁹¹ “Përmirësimi i praktikave të ushqyerjes për fëmijët e moshës 0-5 vjeç”, me objektiva: përmirësimi i shëndetit të fëmijëve 0-5 vjeç nëpërmjet promovimit të ushqyerjes me gjë dhe plotësimit me ushqime të përshtatshme cilësore, edukimi i ushqyerjes, praktikat e suksesshme për ushqyerjen e shëndetshme dhe të sigurt të foshnjës/fëmijës, fuqizimi i bashkëpunimit me partnerët. Përfitues ishin: 1200 gra shtatzëna, 5500 gra 15-49 vjeç, 240 vullnetarë dhe 7251 fëmijë të moshës 0-5 vjeç. Nga tetori 2013, Instituti i Shëndetit Publik (ISHP) mbledh të dhëna vjetore nga qendrat shëndetësore dhe maternitetet për treguesit mbi praktikat e ushqyerjes me gjë.

142. Gjatë periudhës 2011-2013 u trajnuar personeli shëndetësor i kujdesit parësor, spitalor (mjeke/ë, infermiere/ë, obstetër-gjinekologe/ë, infermiere/mami) kryesisht në veri të vendit⁹². Gjatë 2013 vazhdoi trajnimi i personelit mbi kujdesin dhe ushqyerjen për gruan shtatzënë, si dhe ushqyerjen me gjë.⁹³

143. Kanceri i qafës së mitrës. Parandalimi, diagnoza e hershme dhe trajtimi i sëmundjeve tumorale të organeve riprodhuese tek gratë, është prioritet. Një studim⁹⁴ (shtator-tetor 2013) vlerësoi kapacitetet, mundësitë ekzistuese, në 12 rajonet e vendit, për kapjen e hershme të kancerit të qafës së mitrës. Në tetor 2013 u nënshkrua “Deklarata e mençurisë” (dokumenti bazë mbi qëllimet dhe objektivat e aleancës kundër kancerit të qafës së mitrës) që bën thirrje për ndërhyrje të menjëhershme të përbashkëta, për zvogëlimin brenda 5 viteve të numrit të vdekjeve nga kjo sëmundje. Deklarata dhe çdo iniciativë ligjore që përmirëson, shpëton jetën e gruas mbështeten nga AGD. Kuvendi dhe gratë deputete kanë ndërmarrë iniciativa dhe për kujdesin shëndetësor të grave apo parandalimin e kancerit të gjirit.

145. Incidenca për kancerin e qafës së mitrës rezulton: 94 raste (2010); 96 raste (2011) dhe 90 raste (2012). Prevalenca për shtrimet në spital: 441 raste (2010); 397 raste (2011) dhe 487 raste (2012). Po studiohet shpërndarja e shtameve që e shkaktojnë atë, për zgjedhjen dhe përfshirjen e vaksinës së përshtatshme në kalendarin e vaksinimit, për vitet pasardhëse.

146. Është ngritur Komiteti Kombëtar i Kontrollit të Kancerit⁹⁵ dhe është hartuar “Programi kombëtar i kontrollit të kancerit 2011-2020”. Në janar 2014 u zhvillua seminari mbi politikat e kontrollit të kancerit të qafës së mitrës dhe u përgatit dokumenti këshillues teknik me ndërhyrjet prioritare. Gjatë 2014 janë zhvilluar aktivitete për rritjen e kapaciteteve për diagnostikimin e hershëm të sëmundjes, dhe zhvillimin e protokolleve të detajuara mjekësore, për fillimin e programit pilot të depistimit brenda vitit 2015.

147. Kanceri i gjirit. Në tetor 2013 u miratua urdhri i ministrit të Shëndetësisë për përjashtimin nga tarifat e shërbimeve mjekësore për të sëmurët me sëmundje tumorale dhe gratë shtatzëna.

⁸⁸ Me urdhrat e Ministrit të Shëndetësisë nr.469/03.09.2013 dhe nr.470/03.09.2013.

⁸⁹ Mbështetur nga OBSH/UNICEF

⁹⁰ Mbështetur nga UNICEF, OBSH dhe FAO.

⁹¹ Kryqi i Kuq.

⁹² Shkodër, Lezhë, Pukë, Malësi e Madhe, Kukës, Has, Tropojë.

⁹³ Durrës, Shkodër, Lezhë, Kukës, Tropojë.

⁹⁴ MSH, ISHP, QSUT, UNFPA

⁹⁵ Organ konsultativ me përfaqësues të MSH QSUT, ISHP, INSTAT, MSH, OBSH dhe shërbimeve të specializuara ambulatorore dhe spitalore.

Parashikohet përjashtimi nga tarifat i grave me kancer të traktit riprodhues. Në tetor 2013, Këshilli i Ministrave miratoi kredinë prej 2,000,000 euro për blerjen e akserelatorit linear, për trajtimin e këtyre sëmundjeve.

148. Incidenca për kancerin e gjirit, rezulton: 332 raste (2010); 359 raste (2011) dhe 318 raste (2012). Prevalenca: 3993 raste (2010); 3412 raste (2011) dhe 3737 raste (2012). Gjatë 2013 janë kryer mbi 250,000 ekzaminime të kancerit të gjirit. Janë prokuruar mamografi lëvizëse, që do përmirësojë aksesin në shërbimet e depistimit, për gratë që banojnë larg qendrave të mëdha urbane.

149. Mjekët e familjes, infermierët dhe profesionistët e shëndetit publik trajnohen periodikisht mbi kapjen e hershme të kancerit të gjirit. Nga shtatori 2013: janë trajnuar 200 mjekë, 100 infermierë; janë shpërndarë materiale informuese/ndërgjegjësuere për gratë; ka filluar monitorimi sistematik i ekzaminimit klinik të gjirit, në gjithë vendin. ISHP-ja po punon për fuqizimin e kapaciteteve të stafit të kujdesit shëndetësor lokal nëpërmjet trajnimeve për parandalimin, depistimin, mundësitë e trajtimit, kujdesin palativ. Çdo vit, gjatë muajit tetor zhvillohen aktivitete sensibilizuese/ndërgjegjësuere për kancerin e gjirit.

Aksesi në kujdesin shëndetësor për minoritetet

150. Personave që u përkasin minoriteteve, përfshirë edhe minoritetin rom, u ofrohet kujdes shëndetësor në gjithë vendin. Në rrethe të ndryshme drejtoritë rajonale bashkëpunojnë me OJF-të përfshirë dhe ato rome, për ofrimin e shërbimeve shëndetësore të nevojshme⁹⁶, (p.sh rasti i familjeve rome të sistemuara në zonën e Shishtufinës, Tiranë, tetor 2013).

Metodat kontraceptive, edukimi seksual, planifikimi familjar

151. Zbatimi i Strategjisë Kombëtare të Sigurisë së Kontraceptivëve 2012 - 2016, mundëson që burrat dhe gratë të zgjedhin, marrin, përdorin kontraceptivë dhe shërbime të planifikimit familjar me cilësi të lartë. Strategjia ka si objektiv rritjen e konsumit të metodave moderne të kontracepsionit me 30% më shumë se niveli i vitit 2008 (që ishte 11%). Synohet zgjerimi i gamës së metodave kontraceptive që shpërndahen në qendrat shëndetësore dhe sistemit të referimit për to⁹⁷. Shërbimet e planifikimit familjar ofrohen falas në sistemin shëndetësor publik përmes: qendrave shëndetësore dhe ambulancave të kujdesit shëndetësor parësor, qendrave të planifikimit familjar në maternitetet e rretheve, apo dhe nga OJF-të. Këto shërbime mbështeten mbi parimet e zgjedhjes së informuar, respektimit të të drejtave të klientit, shumëllojshmërisë së metodave, si dhe integritetit me shërbimet/programet e shëndetit të nënës dhe fëmijës apo shëndetit riprodhues. Qendrat e planifikimit familjar (431 qendra në 36 rrethe) ofrojnë falas disa lloje kontraceptivësh dhe kanë personel të trajnuar për dhënien e informacionit dhe këshillimin mbi planifikimin familjar. Opsione të tjera për popullatën janë, marketingu social dhe tregu i hapur farmaceutik. Në zonat rurale, mamitë ofrojnë edhe këshillim për planifikimin familjar, gjatë vizitave të kujdesit në shtëpi për gruan shtatzënë.

152. Prej 6-mujorit II-të 2014 po punohet për: rifreskimin e udhëzimeve dhe përfshirjen e normave/standardeve për kontracepsionin, përditësimin e protokolleve të planifikimit familjar për kujdesin shëndetësor parësor dhe rishikimin e udhëzimeve për kryerjen e aborteve nga maternitetet.

153. Edukimit seksual, planifikimit familjar, parandalimit të SST apo shtatzënive të padëshiruara, u kushtohet rëndësi e veçantë. Në bashkëpunim me OJF-të targetohen vazhdimisht të rinjtë/rejat përmes takimeve dhe shpërndarjes së informacioneve. MSH (ISHP/departamentet e promocionit) organizon periodikisht, në gjithë vendin, aktivitete promocionale mbi kujdesin për fëmijën, ushqyerjen, planifikimin familjar, SST, parandalimin e shtatzënisë së hershme, me fokus veçanërisht tek gratë/vajzat Rome.

154. Sipas të dhënave (në sektorin publik dhe privat), aborti paraqet tendencë uljeje.

Vitet	2010	2011	2012
Aborte (numër) gjithsej	8085	8307	7846
% në sektorin publik	90.5	88.8	90.0

⁹⁶ Edhe rastin e familjeve rome të sistemuara në zonën e Shishtufinës, Tiranë, tetor 2013.

⁹⁷ Parashikohet rritja e konsumit të kondomit me 30%.

% në sektorin privat	9.5	11.2	10.0
----------------------	-----	------	------

155. Nga viti 2013 abortet lejohen të kryhen vetëm në maternitetet e spitaleve publike/private, nuk licencohen më klinikat private. Kjo masë siguron shërbim eficient, sipas standardeve/legjislacionit dhe lehtëson monitorimin e statistikave mbi abortet e kryera. Për 2013 janë raportuar 6442 aborte (1404 raste më pak se në 2012). Raporti i abortit për 1000 lindje të gjalla rezulton: 239 (2010); 242 (2011); 224 (2012).

HIV/AIDS dhe transmetimi nga nëna te fëmija

156. Shqipëria vazhdon të mbetet vend me prevalencë të ulët të infeksionit HIV, por vitet e fundit ka rritje të rasteve të diagnostikuara. Në vitin 2013, totali i personave të infektuar me HIV/AIDS gjatë periudhës 1993-2013 ishte 699 raste (212 femra dhe 34 fëmijë).

157. Diagnostikimi me vonesë mbetet një çështje që duhet adresuar. Gjatë periudhës 2007 – 2013, më shumë se 50% e rasteve të diagnostikuara çdo vit janë kapur në një fazë shumë të vonshme të statusit të virusit HIV-AIDS. Gjatë 2013 ishin nën terapi 316 të rritur dhe 19 fëmijë. Prej vitit 2004, trajtimi me antiretroviralë është falas, pa dallim gjinor, racor, përkatësie të grupeve vulnerabël. Në komponentët e kujdesit mjekësor përfshihen: aplikimi i terapisë antiretrovirale, diagnostikimi, trajtimi i infeksioneve oportuniste, patologjive të tjera bashkëshoqëruese dhe mbështetja psikosociale.

158. Parandalimi i transmetimit të virusit HIV nga nëna te fëmija është objektiv kryesor i Strategjisë Kombëtare për Parandalimin e HIV/AIDS. Shërbimet parandaluese ofrohen për gjithë popullatën nga qendrat e këshillimit dhe testimit vullnetar për HIV/AIDS. Ato funksionojnë pranë drejtorive të Shëndetit Publik në 12 prefekturat dhe ofrojnë testim vullnetar dhe këshillim para/pas testimit. Këshillimi për nënat shtatzëna mund të ofrohet edhe pranë qendrave të planifikimit familjar në poliklinikat dhe maternitetet. Është ngritur Qendra Referente për Parandalimin e Transmetimit nga Nëna te Fëmija, pranë Spitalit Universitar Obstetrik-Gjinekologjik. Prej 2007, funksionon Klinika Ambulatore për personat që jetojnë me HIV/AIDS pranë QSUT-së, që ofron shërbime falas në fushat e terapisë ARV, monitorim, mbështetje psikosociale, këshillim dhe testimit vullnetar për HIV/IST. Në kuadër të projekteve të ndryshme⁹⁸ janë realizuar ndërhyrje parandaluese si reduktimi i dëmit, ofrimi i terapisë mbajtëse me metadon (MMT), mbështetje psiko-sociale. Janë organizuar trajnime, fushata sensibilizuese mbi parandalimin e HIV/AIDS te grupet vulnerabël, përdoruesit e drogave me injektim dhe punonjëset e seksit.

159. Gjatë 2013, nga 33 raste të diagnostikuara HIV pozitiv, 25 janë fëmijë të infektuar nga transmetimi vertikal (nga nëna). Trendi në rritje i këtij lloj infektimi sugjeron nevojën për rritjen e promovimit dhe rekomandimit të testeve për gratë shtatzëna. HIV/AIDS mbetet një problem i zonës urbane me 73.5% të rasteve dhe me 26.7% të rasteve në zonën rurale. Rreth 50% e rasteve janë në Tiranë. Është rritur përqindja e grave që njohin rrezikun e transmetimit të HIV-it nga nëna tek fëmija, nëpërmjet ushqyerjes me gjë.

160. Personeli i kujdesit shëndetësor parësor ofron këshillim, testim vullnetar dhe shpërndarjen e kondomeve. Trajnimet e personelit në fushën e parandalimit të HIV realizohen dhe në zonat ku banon minoriteti rom. Gjatë 2013 janë trajnuar 120 punonjës të qendrave shëndetësore.

161. Shkollat luajnë rol të rëndësishëm në formulimin e qëndrimeve, opinioneve dhe sjelljeve të rinjve. Për edukimin e tyre mbi transmetimin e HIV-it, janë marrë masa për: trajnimin e mësuesve; ndërgjegjësimin e komunitetit të prindërve dhe nxënësve; përgatitjen e fletëpalosjeve informative dhe realizimin e emisioneve televizive në orare të përshtatshme. Rëndësi i kushtohet ndërgjegjësimit kundër diskriminimit, përjashtimit social të grave me HIV/AIDS.

162. Në kuadër të bashkërendimit të përpjekjeve institucionale, Komisioni Parlamentar për Punën, Çështjet Sociale dhe Shëndetësinë zhvilloi (dhjetor 2013) një seancë dëgjimore me institucionet shtetërore, organizatat ndërkombëtare dhe ato të shoqërisë civile, mbi parandalimin e transmetimit të HIV-it nga nëna tek fëmija, masat ndërhyrëse dhe hapat për përmirësim.

⁹⁸Grante nga donatorë të ndryshëm dhe Granti i Fondit Global (2007-2012).

Përfitimet sociale dhe ekonomike

163. Sistemi i mbrojtjes sociale bazohet: programet e sigurimeve shoqërore; ndihmës ekonomike; mbështetjes me të ardhura të personave me aftësi të kufizuara; shërbimeve shoqërore.

Ndryshimet e ligjit nr. 7703/11.5.1993 “Për sigurimet shoqërore” (korrik 2014) parashikuan për herë të parë pensionin social, që përfitohet për të gjithë të moshuarit mbi 70 vjeç, rezident në Shqipëri gjatë 5 viteve të fundit (pavarësisht përkatësisë gjinore), që nuk plotësojnë kushtet e nevojshme për përftimin e një pensioni.

164. Me ndryshimet (2014) në ligjin nr. 9355/10.3.2005 “Për ndihmën dhe shërbimet shoqërore”, parashikohet:

- kalimi i ndihmës ekonomikesi përgjegjësi e gruas në familje;
- mbështetja me subvencione shtesë për çdo fëmijë që ndjek arsimin e detyrueshëm, për çdo fëmijë të vaksinuar të familjeve të skemës së ndihmës ekonomike;
- gratë me aftësi të kufizuara që mund të jenë nëna të vetme apo kryefamiljare trajtohen me shërbime mbështetëse nga qendrat publike komunitare dhe orientohen te OJF-të që ofrojnë shërbime alternative, në rast se strukturat shtetërore nuk i mundësojnë ato.

165. Gjatë vitit 2013 qeveria nisi një reformë të re për Shërbimet e Kujdesit Social që synon të ndërtojë një sistem të integruar të përkujdesit shoqëror, koherent dhe të qëndrueshëm në nivel strategjie, politikash, buxhetesh dhe kapacitetesh. Deinstitutionalizimi i shërbimeve rezidenciale të përkujdesit është një nga prioritetet e kësaj reforme duke synuar krijimin e modeleve me bazë familjen dhe ato komunitare.

166. Gjatë 2014 po punohet për hartimin e Strategjisë së Përfshirjes Sociale 2015-2020, që do të fokusohet tek përfshirja e grupeve në rrezik, duke i parë edhe nga këndvështrimi gjinor.

Gratë dhe biznesi

167. INSTAT raporton se 27,4% e bizneseve aktive (nga totali 104,275) gjatë vitit 2012 janë në pronësi/administrohen nga gratë, me një rritje prej 1,5% krahasuar me një vit më parë. Gratë kanë kryesisht ndërmarrje të vogla me 1-4 punëmarrës, pjesa më e madhe janë të vetëpunësuar/pronare të bizneseve të vogla, që kanë përqindjen më të madhe të rritjes (me 3%) nga viti 2007 deri në 2011. Ndonëse rritja është pozitive, në prizëm afatgjatë kufizimi tek vetëpunësimi apo bizneset e vogla, mund t'i verë gratë përballë rrezikut të moszgjerimit apo dështimit të bizneseve të tyre.

168. Gjatë vitit 2011, pronësia nga gratë e ndërmarrjeve të mëdha me 5-9, 10-49 dhe mbi 50 punëmarrës ishte rreth 14-15%. Zhvillim pozitiv shihet dhe në ndërmarrjet e grave me më shumë se 50 punëmarrës, që janë rritur me rreth 2% nga viti 2007 deri në 2011. Tendencë në rritje e ndërmarrjeve të reja në pronësi/menaxhim të grave (me 6% nga 2007-2011) ndërkohë që numri i përgjithshëm i ndërmarrjeve të reja ka treguar tendencë në zbritje, tregon zotësinë e grave për të gjetur drejtime të reja për vazhdimësinë, hapjen e bizneseve, mbrojtjen nga kriza financiare dhe luhatjet e biznesit⁹⁹.

169. Sipas Bankës së Shqipërisë rezulton se 31,4% nga totali i kredisë së dhënë për vitin 2011 është marrë nga biznese me pronare/administratore gra (por në vlerë përbën vetëm 11,5%)

Për mbështetjen dhe rritjen e aftësisë konkurruese të SME-ve, që nga viti 2007 është krijuar fondi shqiptar i konkurrueshmërisë – (skemë e ndarjes së kostove) me një vlerë prej 20,000 milion lekë/vit. Financohen kompanitë me bashkëfinancim deri në 1,000,000 lekë por jo më shumë se 50% e vlerës së kostos së projektit. Aktivitetet që përfitojnë nga ky fond¹⁰⁰, lidhen me përmirësimet në sistemin e menaxhimit, certifikime produkti, studime tregu, marketing të produkteve, pjesëmarrje në panaire dhe ekspozita etj. Gjatë vitit 2013 u miratuan 8 projekte (1 drejtohej nga grua sipërmarrëse). Fondi i inovacionit, gjatë vitit 2013 ka miratuar 7 projekte nga të cilat nuk ka përfituar asnjë grua sipërmarrëse.

Gratë dhe pronësia

⁹⁹ Studim për sipërmarrjen e grave në Shqipëri, Instituti i Studimeve Bashkëkohore dhe UN Women, mars 2013

¹⁰⁰ AIDA - agjencia që po menaxhon fondin.

170. Sipas studimit të Bankës Botërore rezulton: Në një kampionim prej 73755 pronarësh, 27741 janë gra dhe 46014 burra (2013). Nga totali i grave pronare: 4374 zotërojnë 100% të pronës; 9063 zotërojnë 99%-50% të pronës; 4886 zotërojnë 49%-25% të pronës dhe 9418 zotërojnë më pak se 25% të pronës. Përafërsisht për të tre vitet (2011-2013), burrat kanë marrë 2/3 e hipotekave që janë dhënë dhe gratë kanë marrë vetëm 1/3. Numri i grave që trashëgojnë pronësinë po rritet nga 38.71% në 2011, në 45.11% në 2012 dhe në 2013 pothuajse i njëjtë me përqindjen e burrave.¹⁰¹

171. Zbatimi i reformës së planifikuar gjatë 2012, për të drejtat e pronësisë, ka shumë pak progres në disa komponentë dhe nevojitet rishikimi i planeve të veprimit dhe shoqërimi me burime të qëndrueshme financiare. Qeveria ka ngritur tre struktura konsultative dhe monitoruese dedikuar zbatimit të reformës, por duhet fuqizuar bashkëpunimi ndërmjet institucioneve dhe nevojitet koordinimi i informacionit të digjitalizuar të zyrave të regjistrimit të pasurive të paluajtshme (ZRPP), me sistemet e institucioneve të tjera.

172. Legjislacioni shqiptar ka një dukje asnjëse sa i përket aspekteve gjinore, por rezultatet që vijnë nga zbatimi i tij në mënyrë evidente vërtetojnë se burrat zotërojnë dhe administrojnë pronën më shumë se gratë. Akses i kufizuar në kredi dhe mungesa e kolateralit, si në rastin kur gratë janë ose jo të regjistruara si bashkëpronare ose kanë kolateral së bashku me burrat, i privon ato nga të drejtat për fillimin e bizneseve. Pra ende ka vend për përmirësimin dhe ndërmarrjen e masave pozitive, me qëllim realizimin e barazisë *de facto*. Kodi Civil dhe Kodi i Procedurës Civile u njohin grave dhe burrave të drejta të barabarta, por zbatimi i tyre duket se nuk sjell të njëjtin rezultat.

Nxitja e sipërmarrjes së grave

173. Në Strategjinë e Biznesit dhe të Investimeve 2014-2020 janë parashikuar një numër objektivash për përmirësimin e klimës së biznesit në përgjithësi dhe sipërmarrjen e grave në veçanti. Veprimet e MZHETS-së për mbështetjen/fuqizimin e gruas sipërmarrëse për 2013-2014 janë:

- Studimi për gruan sipërmarrëse¹⁰² dhe hartimi i Planit të Veprimit për mbështetjen e gruas sipërmarrëse 2014-2020 (urdhri i ministrit të MZHETS-së nr.339/19.6.2014), me masa specifike për krijimin e një mjedisi inkurajues për fillimin e bizneseve, si dhe një qasje bashkëpunuese me palët e interesit, për zhvillimin e bizneseve të grave. Plani është në përputhje me objektivat e Strategjisë së Biznesit dhe Investimeve, si dhe me objektivat/prioritetet e BE për sipërmarrjen e grave.

- Krijimi i Grupit Këshillimor për Koordinimin dhe Monitorimin e Zbatimit të Planit të Veprimit (urdhri i ministrit të MZHETS-së, nr. 340/19.6.2014) me pjesëmarrjen e aktorëve të interesuar, për angazhimin strategjik afatgjatë, avokati dhe udhëheqje për fuqizimin e sipërmarrjes së gruas.

- Krijimi i fondit në mbështetje të gruas sipërmarrëse, me vlerë të përgjithshme 26,500,000 lekë, për një periudhë zbatimi 4 vjet.

174. Në kuadër të marrëveshjes së bashkëpunimit midis qeverisë shqiptare dhe asaj italiane në mbështetje të SME-ve, Kooperacioni Italian me kontributin e MZHETS-së ka ndryshuar procedurat për financimin e projekteve për gruan sipërmarrëse, duke dhënë "bonus" për të gjitha projektet e propozuara nga ato.

Gratë dhe kultura

175. Gratë në Shqipëri kanë treguar gjithmonë interes për artin, kulturën dhe trashëgiminë ndër vite, përmes kontributit direkt dhe transmetimit ndër breza.

Ministria e Kulturës nxit pjesëmarrjen dhe gjithpërfshirjen e grave në sektorët e kulturës duke mbështetur projektet apo organizatat kulturore që drejtohen nga to¹⁰³. Për gratë në nevojë është krijuar harta gjeografike dhe mbështeten aktivitetet artizanale (për një numër të madh grash fshatare të zonave të largëta), duke mundësuar integrimin e tyre përmes kulturës.

176. Në të gjitha dokumentet strategjike dhe programet e Ministrisë së Kulturës synohet trajtimi i

¹⁰¹Gender disaggregated data – Western Balkans, Statistical Reports 2005-2013, publikuar në Konferencën e BB për Tokën dhe Varfërinë (Washington 2014)

¹⁰² Në bashkëpunim me UN Women.

¹⁰³ Mbështetur në ligjin për artin dhe kulturën, si dhe ligjin për trashëgiminë.

barabartë i artistëve pa dallim gjinie, përfshirja e grave si persona me eksperiencë të shumta jetësore e modele pozitive. Në Programin 2013-2017 të kësaj Ministrie garantohej akses në jetën kulturore, i të gjitha shtresave dhe komuniteteve dhe edukimi i qytetarit përmes kulturës. Theksohet edukimi artistik masiv që në moshat e vogla, me fokus sensibilizimin dhe promovimin kundër diskriminimit, si dhe integrimin plotësisht të BGJ.

177. Ruajtja e ekuilibrave dhe shanseve të barabarta për të dyja gjinitë dhe vlerësimi i kontributit të tyre në gjenerimin e kulturës, mbetet një nga drejtimit parësore në hartimin dhe zbatimin e dokumenteve strategjike.

Neni 14

Gratë rurale

178. Legjislacioni shqiptar nuk bën dallim midis grave në zonat urbane dhe fshatare, por në praktikë jeta e grave fshatare është më e vështirë. Gruaja fshatare ka vështirësi në aksesin për shërbimet shëndetësore, arsimore apo në drejtësi dhe pjesëmarrja në jetën politike e publike, është tepër e ulët. Edhe kur informacioni apo shërbimet bazë ekzistojnë, në mjaft raste gruaja fshatare duhet të drejtohet në qendrat përkatëse në qytet për të marrë shërbimin e duhur – çfarë vështirëson tej mase pozitën e saj (pamundësia ekonomike, mentaliteti, mungesa e infrastrukturës, etj.). Edhe kushtet e shërbimeve ekzistuese në fshat lenë shumë për të dëshiruar. Ekzistenca e një shkalle të lartë papunësie, kryerja e shumë punëve në bujqësi, mungesa e mundësive kualifikuese, por dhe niveli arsimor i ulët, i bën gratë fshatare shumë më të prekshme nga papunësia dhe varfëria. Emigracioni i burrave jashtë shtetit, apo aktiviteti tregtar i tyre, i lë gratë të përballojnë vetë pjesën më të madhe të punëve bujqësore. Kontributi i gruas në ekonominë e familjes bujqësore është i rëndësishëm, por as ky fakt nuk e favorizon atë për të pasur një vend kryesor në drejtimin e saj. Ligjërisht gruaja fshatare është anëtare e familjes bujqësore dhe ka të drejtën e bashkëpronësisë me anëtarë të tjerë të familjes, por rrallëherë ajo ka rolin e kryetares së familjes. Gruaja, përgjithësisht, mban rolin e kryefamiljarit vetëm në rastet kur është e ve, kur ka zgjidhur martesën ose kur burri është larguar në emigracion afatgjatë.

179. Politikat qeveritare janë fokusuar kryesisht tek fuqizimi i gruas fshatare. Gjatë 2012, Ministria e Bujqësisë, në kriteret e vlerësimit të aplikimeve për financim, parashikoi që nëse ferma bujqësore është pronë/menaxhohet nga një grua, vlerësohet me 20 pikë më shumë. Në ligjin “Për shoqëritë e bashkëpunimit bujqësor” po punohet që në kriteret e vlerësimit të skemave të subvencioneve, shoqëritë që do të drejtohen nga gratë të vlerësohen me më shumë pikë. Po evidentohen shoqatat që drejtohen nga gratë në zonat rurale, për promovimin e aktivitetit të tyre. Vetëm 7% e fermave bujqësore drejtohen nga gratë (2011) dhe 6% (2012).

180. Nga analiza shërbimeve bujqësore, rezulton se strategjitë tradicionalisht kanë favorizuar fermerët meshkuj. Rolet e grave, ngarkesa e tyre e përditshme, kufizimet në lëvizjen e tyre dhe nevoja për kujdesin ndaj fëmijëve ndërsa ndjekin trajnime, nuk janë marrë parasysh. Prandaj duhen shtrirë shërbimet bujqësore përmes zbatimit të programeve relevante njëloj si për gratë dhe burrat fermerë. Strategjia Sektoriale e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural 2007-2013 ka në fokusin e saj reduktimin e pabarazisë aktuale ekonomike dhe sociale ndërmjet rajoneve të vendit dhe përcakton prioritar rolin e gruas fshatare në formimin e kooperativave të prodhimit, si dhe trajtimin e barabartë që i'u duhet bërë këtyre grave në drejtim të dhënies së kredive, apo të pagesave direkte.

Neni 15

Barazia para ligjit

181. Në Shqipëri të drejtat dhe liritë themelore të njeriut qëndrojnë në themel të rendit juridik, kushdo ka të drejtë të paraqesë padi, ose ankesa para organeve administrative dhe gjyqësore, për gratë nuk ka pengesa ligjore për të marrë pjesë në gjykime dhe gjykata, kujtdo i garantohej liria e lëvizjes, etj. Praktika tregon se zbatimi i këtyre të drejtave ndesh vështirësi – zgjedhja e vendbanimit apo liria e lëvizjes kufizohen nga një sërë faktorësh kulturorë e socio-ekonomike që influencojnë jetët e grave, sidomos të grupeve të caktuara (gratë fshatare, rome, egjiptiane, me aftësi të kufizuara, etj.).

182. Ligji nr. 33/2012 “Për regjistrimin e pasurive të paluajtshme”, mbi të drejtën e pronësisë së gruas parashikon se aktet, që përmbajnë fitimin e pronësisë dhe të të drejtave të tjera reale mbi pasurinë e paluajtshme, të cilat u përkasin bashkërisht dy apo më shumë personave, regjistrohen në regjistrin e pasurive të paluajtshme, duke treguar identitetin, pjesët e secilit bashkëpronar, kur kjo është e mundshme. Nëse pasuria, objekt i kontratës së kalimit të pronësisë, realizuar në favor të personave fizikë, që në regjistrin e gjendjes civile kanë statusin e të martuarit, është pasuri e fituar gjatë martesës, në përputhje dispozitat e Kodit të Familjes, regjistrimi në seksionin përkatës të kartelës së pasurisë bëhet në bashkëpronësi të të dy bashkëshortëve. Lidhur me zbatimin e këtij ligji, strukturat kompetente janë angazhuar për trajnimin e personelit.

Neni 16

Martesa dhe jeta familjare

183. Legjislacioni shqiptar në këtë drejtim përputhet mirë me nenin 16 të Konventës CEDAW. Parimi i barazisë së bashkëshortëve në aspekte të ndryshme të jetës familjare, para/pas martesore (personale e pasurore) dhe në raport me fëmijët, zë vend prioritar.

Por nga praktika evidentohen raste të shkeljes së këtyre parimeve sa u takon martesave të hershme apo të detyruara në komunitetet Rome dhe Egjiptjane, martesave të fëmijëve, të drejtave pronësore, etj. Studimet e fundit mbështetur në praktikën gjyqësore, dëshmojnë për njohuri të kufizuara të grave para martesës, për regjimet pasurore. Ministria e Drejtësisë¹⁰⁴ po realizon një cikël trajnimesh për noterët dhe punonjësit e Zyrave të Regjistrimit të Pasurive të Paluajtshme, për respektimin e BGJ në veprimtarinë e regjistrimit.

184. Rekomandimi 44. Pranimi i ndryshimit të nenit 20, paragrafi 1 i Konventës

Me ligjin 10373, datë 10.2.2011 “Për një shtesë në ligjin nr. 7767 datë 9.11.1993 “Për aderimin në konventën “Për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj grave”, Shqipëria ka pranuar ndryshimin e nenit 20/1, të Konventës "Për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj grave", lidhur me kohën e mbledhjes së Komitetit të Konventës.

¹⁰⁴Mbështetur nga UN Women